

SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSET PELASTAKAA LAPSET
RY:N TUKIPALVELUISTA JA TOIVEET TUEN KEHITTÄMISEKSI

Kati Kivilahti
Opinnäytetyö, syksy 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kivilahti Kati. Sijaisvanhempien kokemukset Pelastakaa lapset ry:n tukipalveluista ja toiveet tuen kehittämiseksi. Diak Etelä, Järvenpää. syksy 2013, 79 s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa sijaisperheiden kokemuksia Pelastakaa lapset ry:ltä saadusta tuesta ja selvittää millaista tukea sijaisperheet haluaisivat ja miten he toivoisivat sitä kehitettävän tulevaisuudessa.

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla viittä Pelastakaa lapset ry:n (PELA) rekrytoimaa, pitkään toiminutta sijaisvanhempipariskuntaa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmällä. Aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua.

Tutkimustulosten mukaan sijaisperheet olivat olleet tyytyväisiä PELAlta saatuun tukeen. Erityisesti he arvostivat nopeasti tavoitettavaa ja oikea-aikaista ammatillista tukea sekä pitkäaikaista luottamuksellista tukisuhdetta. Lisäksi käytännönläheinen ja konkreettinen apu ongelmatilanteissa sekä asiallinen, mutta lämmin suhtautumistapa olivat sijaisvanhemmille ensiarvoisia. Mahdollisuutta asiantuntijan konsultointiin pidettiin myös tärkeänä. He pitivät tärkeinä koulutusta ja perheleirejä ja halusivat niitä enemmän sekä tiedon että samalla saatavan vertais-tuen takia. Erityisesti isät olivat hyötynet perheleirien vertaiskeskusteluista.

Sijaisvanhemmat kaipasivat PELAlta enemmän tietoa omista ja lasten oikeuksista, toimeksiantosopimuksesta ja sen vaikutuksista, sekä kattavaa perhehoidon tietopakettia, josta voisi tarkistaa asioita. He toivoivat lasten eri ikäkausiin kohdistuvaa kasvatustietoa ja sitä, että sosiaalityöntekijät tapaisivat useammin sijoitettuja lapsia. Lisäksi PELAn toivottiin tiedottavan sijaisperheisiin liittyvistä asioista ja erityisesti vaikuttavan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien palvelujen epäkohtiin.

Tutkimuksessa tuli esiin myös yhteiskunnan hoitamia asioita, jotka vaikuttivat jokaisen sijaislapsen ja sijaisperheen elämiseen ja jaksamiseen. Sijaisvanhemmat kritisoivat erityisesti sitä, että he joutuivat taistelemaan lapsille kuuluvista tuista ja hoidoista sijoittavan kunnan kanssa. Näitä olivat muun muassa lasten koulu-, psykologi- ja terapiapalvelut sekä erityiskoulujen korvaukset. Tässä suhteessa tukea tarjoavan tahon ja kunnan sosiaalityöntekijän roolit olivat usein epäselvät. Myös sijaisvanhempien lakisääteisten vapaiden pitäminen ei usein ole onnistunut, minkä takia he tunsivat uupuvansa.

Asiasanat: Lastensuojelu, perhehoito, lapsen etu, kiintymyssuhde, sijaisvanhemmat, vanhemmuus, tuki Pelastakaa lapset ry

ABSTRACT

Kivilahti Kati. The experiences of the support the foster parents have got from the organization of Save the Children in Finland. 79 p, 3 appendices. Language: Finnish, Järvenpää, autumn 2013. Diaconia University of Applied Sciences, Degree programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to chart the experiences that the foster parents have received from the organization of Save the Children in Finland. Furthermore, researched what sort of support they feel they would need, and how they want to improve the support in the future.

The data was collected by interviewing five foster families who had a long time experience and were recruited by Save the Children in Finland. The interview was carried out as a half structured theme interview. The analysis of material was done by using data-based content analysis and themes.

According to the results, the foster parents have been satisfied with the support of Save the Children in Finland. Especially they appreciated the quick availability and timely professional support and concrete help in the problematic situations. The foster parents needed more information on the rights of their own and foster child and the influence of the agreement they had to do. They also hoped that the social workers could meet the foster child more often. Moreover the foster parents hoped that Save the Children in Finland would inform the public more of the reality of foster families and especially affect the social discussion about the drawbacks of the foster child and families.

The results showed also things that belong to the society, but effected on the life and endurance of every foster child and foster family. Foster parent criticized the way they had to fight with the community council for the benefit and treatment that belonged to the foster child. These are for example school, therapy and psychologist problems of the foster child and discussion about the drawbacks. They thought that the roles of the authorities in these cases were very unclear. Because foster parents don't have possibilities to have any legal vacations they come to fatigue.

Keywords: Child welfare, family treatment, the preference of child, affection relation, foster parents, parenthood, support, Save the Children in Finland.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 Lastensuojelun lainsäädäntö ja tehtävät.....	7
2.2 Ehkäisevä lastensuojelu ja avohuollon tukitoimet.....	8
2.3 Huostaanotto	10
2.4 Lapsen sijoitus tai sijaishuolto	11
2.5 Perhehoito	11
3 TUTKIMUKSEN TAUSTA	13
3.1 Perhehoito muutoksessa	13
3.2 Pelastakaa Lapset ry	14
4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	17
4.1 Lapsen etu.....	17
4.2 Perhehoito lastensuojelussa.....	17
4.3 Sijaisperheiden tuki	18
4.4 Vanhemmuus	19
4.5 Sijaisvanhemmuus ja sijaisvanhemmaksi valmentaminen	21
4.6 Kiintymyssuhde	23
4.7 Mahdollisuus uuteen kiinnittymiskokemukseen	25
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	27
5.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	27
5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	29
5.3 Tutkimuksen näkökulma ja rajaus	29
5.4 Tutkimusmenetelmä- ja aineiston keruu	30
5.5 Haastateltavat	32
5.6 Aineistolähtöinen sisällön analyysi	33
5.7 Luotettavuus ja eettisyys	38
6 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUS PELASTAKAA LAPSET RY:N TUESTA ..	40
6.1 Toimeksiantosopimusta koskeva neuvonta	40
6.2 Sijaisvanhempien ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyön merkitys	42
6.3 Sijaisvanhempien vapaiden mahdollistaminen	46
6.4 Tuen tarve sijoituksen eri ajankohtina	47

6.5 Sijaisvanhempien asema ja rooli lapsen asioiden hoitamisessa	52
6.6 Kuntien perhehoitajapankit	54
7 TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	56
7.1 Pelastakaa lapset ry:ltä saatu tuki	56
7.2 Lisää tietoa, koulutusta ja tiedottamista	57
7.3 Lapsen edun puolesta taisteleva	57
7.4 Yhteistyö biologisten vanhempien kanssa	59
7.5 Edunvalvonta, työnohjaus ja vapaiden pitäminen	59
7.6 Sijaisvanhempien kehittämissuhteet	60
8 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSSUOJELUT	66
8.1 Pohdinta	66
8.4 Jatkotutkimussuojelut	70
LÄHTEET	71
LIITE 1: PUOLISTRUKTUROIDUN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO	77
LIITE 2: HAASTATTELUPYYNTÖ	78
LIITE 3: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN	79

1 JOHDANTO

Perhesijoitus määriteltiin vuoden 2012 alusta voimaan tulleissa lastensuojelusekä perhehoitolaissa huostaan otetun lapsen ensisijaiseksi sijaishuoltopaikaksi. Se on positiivinen asia, sillä muutoksen myötä lapsen oikeudet tulevat käytäntöön lain hengen mukaisina. Sijoitettu lapsi saa elää perheessä, turvallisessa ja lapsen kehitystä tukevassa ympäristössä, jossa hän saa uusia kiintymyksen kokemuksia. Samalla hänellä säilyy oikeus tavata biologista perhettään ja pitää tähän yhteyttä. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut turvata lapsen kasvu ja kehitys, toteuttaa jaettua vanhemmuutta ja säilyttää lapsella suhteet biologiseen sukuun. Perhesijoitus vastaa tähän haasteeseen parhaiten. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Sijoitettavien lasten elämässä on tapahtunut paljon. Kaikkea ei aina edes tiedetä. Kaikki kokemukset he kuitenkin vievät mennessään sijaisperheeseen. Sijaisvanhemmat ovat varautuneet tähän, mutta monenlaiset kriisit ja ongelmat vievät sijaisvanhempien voimavaroja. He saavat apua ja tukea, mutta saavatko he sitä tarpeeksi ja oikeaan aikaan? Onko tukea helppoa pyytää ja auttaako se oikeasti? Entä miten saatu tuki auttaa sijaisvanhempia jatkamaan ja jaksamaan joskus hyvinkin haastavien sijaislasten kanssa elämistä?

Yksi sijaisvanhempia rekrytoiva ja heille tukea tarjoava toimija on Pelastakaa lapset ry. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, miten sijaisvanhemmat ovat kokeneet tarjottavan tuen ja miten he haluaisivat sitä kehittää. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena haastattelututkimuksena. Haastateltavat olivat pitkään sijaisvanhempina toimineita perhehoitajia, joilla on laaja kokemus.

Kokeneilla sijaisvanhemmilla on näkemystä siitä, miten ja millaista oikeasti auttava tuki on ja mihin suuntaan sitä pitäisi kehittää. Tässä tutkimuksessa on pyritty saamaan esiin heidän äänensä, jota kannattaa myös tukipalvelujen järjestäjien kuulla. Tutkimuksen tuloksissa näkyy myös sellaisia asenteita, joita kaikki sijaisvanhemmat eivät tiedosta, mutta jotka vaikuttavat tuen saantiin ja oikeuksien toteutumiseen.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelun lainsäädäntö ja tehtävät

Lasten oikeuksia pidetään maassamme todella tärkeinä. Siksi niistä on säädetty erikseen lastensuojelulaissa. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 2007/417, § 1).

Käytännössä lastensuojelua ei voida toteuttaa pelkästään lastensuojelulain avulla. Siksi lasten oikeuksia on huomioitu myös muissa laeissa ja sopimuksissa, joissa korostetaan, että lapsen etu pitää ottaa huomioon kaikessa viranomaisten toiminnassa. Tällaisia ovat muun muassa Suomen perustuslaki 1999/731, Suomessa voimaan tullut Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999 ja erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991.

Lainsäädännön henkenä on, että kaikessa toiminnassa pitää ottaa huomioon lapsen etu. Sen mukaan lapsen huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lapselle tulee turvata myös hyvä hoito, kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon sopiva valvonta ja huolenpito. Lapselle on myös pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 983/361 § 1.)

Monilla erilaisilla yhteiskunnan toimilla ja päätöksillä vaikutetaan lasten elämään ja kasvuoloihin. Asuntopolitiikka, ympäristö- ja liikenneratkaisut, alkoholipolitiikka tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai vähentävät niitä. Lapsen elinympäristön turvallisuus ja esimerkiksi riittävät mahdollisuudet leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan ovat tärkeitä. Suuri vaikutus on myös sillä, millainen on lapsen arjen ympäristö. Lapsihan ei elä pelkästään perheen sisällä. Hänen kehitykseensä vaikuttavat vanhempien ohella myös asuinolot, päivähoito- ja varhaiskasvatus-

palvelut, koulu, harrastustoiminta sekä muu lähiympäristö ja -yhteisö. (Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Lastensuojelu ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se on myös muita viranomaisia ja kansalaisia koskettava asia. Lastensuojelulle on määritelty kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Lastensuojelulain 3. §:ssä määritellään mikä on lastensuojelua.

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijais- huolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 3.)

2.2 Ehkäisevä lastensuojelu ja avohuollon tukitoimet

Lastensuojelun kannalta on erityisen tärkeää, että yleiset, kaikille tarkoitetut palvelut tukevat myös lasten kasvatusta. Ongelmien syntymistä voidaan ehkäistä, jos avun tarve pystytään havaitsemaan mahdollisimman aikaisin. Varhainen puuttuminen osaltaan auttaa koko perhettä.

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävillä toimenpiteillä halutaan myös ehkäistä lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla on tarkoitus tarjota apua ja tukea niin, että sillä voidaan jo varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmien syntymistä tai niiden pahenemista. Tarkoituksena on, että lapsi ja perhe saavat erityistä tukea jo kunnan peruspalvelujen avulla. Silloin ei edellytetä, että lapsi tai perhe olisi lastensuojelun asiakkaana. Tällaista ehkäisevää lastensuojelua tarjotaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvoloissa, päivähoitossa, kouluissa, terveydenhuollossa ja nuorisotyössä. Ehkäisevän lastensuojelun avulla pyritään havaitsemaan, milloin perhe tai lapsi on tuen tarpeessa, tuetaan vanhemmuutta ja autetaan heitä selviämään ongelmatilanteista. Varhainen puuttuminen tarkoittaa myös sitä, että palveluissa toimivat henkilöt osaavat ohjata apua tarvitsevia

lapsia ja perheitä käyttämään erityispalveluja, joiden avulla nämä selviävät tilanteesta eteenpäin. (Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Käytännössä suurin osa lastensuojelutyöstä on avohuollon tukitoimia. Niitä toteutetaan ennen, kuin edes harkitaan lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa. Avohuollon tukitoimia tarjotaan lapselle ja perheelle, jos lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai jos lapsi itse näitä omalla käyttäytymisellään vaarantaa. Tukitoimet perustuvat lain määräämän lastensuojelutarpeen selvitykseen ja lapsen asiakassuunnitelmaan. Niihin kirjaetaan työskentelyn tavoitteet ja tukitoimien ajanjakso. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

Avohuollon sosiaalityöntekijän ensisijaisia työskentelytapoja ovat keskustelut, ohjaus ja neuvonta sekä neuvottelut ja kotikäynnit, joissa perheen kanssa yhdessä etsitään ratkaisuja ongelmiin. Samalla mietitään mitä palveluja perhe voi käyttää ja arvioidaan käytössä olevien palvelujen vaikutusta. (Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Avohuollon tukitoimia voivat olla toimeentulon ja asumisen turvaaminen, lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittäminen, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tukihenkilö tai -perhe, perhetyö, vertaisryhmätoiminta ja loma- ja virkistystoiminta. Perhehoidosta, laitoshoidosta tai asumispalveluista voidaan periä maksu. Jälkihuoltana nuorta voidaan tukea taloudellisesti ja koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä ja muissa henkilökohtaisissa asioissa.

Osana avohuollon tukitoimia lapsi voidaan tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai väliaikaisen huolenpidon järjestämiseksi sijoittaa sijais- tai laitoshoitoon yksin tai yhdessä vanhempiensa kanssa. Sijoitukseen tarvitaan 12 vuotta täyttäneen lapsen oma ja hänen huoltajansa suostumus. Avohuollon tukitoimet ovat asiakkaalle maksuttomia. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

2.3 Huostaanotto

Huostaanotto on lastensuojelutyön viimeisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Siinä puututaan voimakkaasti lapsen sekä perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin että Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perheen itsemääräämisoikeuteen. Siten se on oikeusturvakysymys sekä lapsen, perheen että työntekijöiden kannalta. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan turvautua ainoastaan silloin, jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi edellytyksenä on, että avohuollon tukitoimet (Lastensuojelulaki 34 §) eivät ole olleet mahdollisia, sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. On myös arvioitava, että sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Huostaanottopäätös voidaan tehdä vain, mikäli kaikki edellä mainitut edellytykset ovat samaan aikaan olemassa. Esimerkiksi lapsen käyttäytyminen tai lapsen puutteellinen huolenpito ei yksinään ole riittävä syy huostaanottoon. Lapsen yksittäiset oireet eivät ole ratkaisevia huostaanoton edellytyksiä arvioitaessa, vaan arvioitavaksi tulee lapsen kokonaisvaltainen huollon tarve. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Huostaanottotilanteissa neuvotellaan lapsen, hänen vanhempiansa ja huoltajiensa kanssa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pyritään hyvään yhteistyöhön perheen kanssa. Huostaanottotarpeen arvioimiseksi voidaan pyytää lausuntoja lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoilta, kuten päivähoitosta, koulusta, perheneuvolasta tai terveydenhuollosta. Sosiaalityöntekijällä on oikeus saada asiantuntija-apua muilta viranomaisilta ja asiantuntijoilta. Asiantuntija-apu voi olla muun muassa sosiaalihuollon, terveydenhuollon, päihdeasiantuntijoiden, psykiatristen asiantuntijoiden, koulutoimen tai lainoppineiden apua. (Lastensuojelulaki 2007/417; Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Huostaanoton edellytykset on arvioitava sekä lapsen että vanhempien kannalta. Lapsen kannalta on varmistuttava siitä, että huostaanotto on se vaihtoehto, joka parhaiten turvaa lapsen kehityksen. Sijaishuoltoa järjestettäessä ei voida tyytyä lapsen ”säilyttävään” hoitoon. Sen on oltava lapsen nykytilanteeseen nähden

parempi vaihtoehto ja vastattava lapsen edun mukaisella tavalla hänen yksilölliseen hoidon ja huollon tarpeeseensa (Räty 2007, 227). Vanhempien kannalta tulee varmistua siitä, että kaikki mahdollinen on tehty perheen tukemiseksi. Arvioinnin tulee olla lapsilähtöistä ja tapahtua lapsen näkökulmasta. Laadultaan hyvässä huostaanotossa sekä lapsen että vanhempien toivomukset, mielipiteet ja kulttuuritausta on otettu huomioon. (Räty 2007, 227; Lastensuojelulaki 2007/417.)

2.4 Lapsen sijoitus tai sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen perusteella sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Poikkeuksellisesti huostaan otettu lapsi voidaan sijoittaa myös kotiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.; Lastensuojelulaki 2007/417.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. Sijaishuoltoon voidaan kuitenkin sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan ja tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaan ottama lapsi. Sijaishuolto ja sijoittaminen pitää erottaa toisistaan, koska ne ovat eri asioita. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhe- tai laitoshoitona taikka muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Sijoittava kunta on vastuussa siitä, että sijaishuoltopaikka on lapsen tarpeen mukainen. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

2.5 Perhehoito

Perhehoidolla tarkoitetaan sitä, että henkilön hoito, kasvatusta tai muu ympärivuorokautinen huolenpito järjestetään hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoitoon on sijoitettuna lapsia ja nuoria, vammaisia, mielenterveyskuntoutujia ja vanhuksia. Eniten perhehoitoon on kuitenkin sijoitettu lapsia ja nuoria, yhteensä noin 5500 henkilöä. Perhehoitoa voidaan antaa lapselle, jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa ja jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huo-

lenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan. Vuoden 2012 alusta voimaan tullut lastensuojelulain muutos määrittää perhehoidon huostaan otettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten ensisijaiseksi hoitomuodoksi (Lastensuojelulaki 2007/417; Perhehoitoliitto ry.)

Perhehoito järjestetään perhehoitajan omassa kodissa ja perheessä. Perhehoitajia kutsutaan sijaisvanhemmiksi ja heidän yhteistä kotiaan sijaiskodiksi. Perhehoidon tavoitteena on tarjota lapselle vakaa, turvallinen ja kodinomainen kasvuympäristö, joka edistää ja tukee hänen ihmissuhteitaan, perusturvallisuuttaan, sekä kasvuaan ja kehitystään. (Lastensuojelulaki 2007/417; Perhehoitoliitto ry i.a.)

3 TUTKIMUKSEN TAUSTA

3.1 Perhehoito muutoksessa

Huostaanotot ja sijoitukset ovat lisääntyneet tasaisesti 2000-luvulla (THL tilastot Lastensuojelu i.a.). Suomessa laitoshoidto oli aiemmin suurin sijoitusmuoto, mutta asiaan haluttiin muutosta ja muun muassa Kaste-ohjelman yhteydessä tähän asiaan kiinnitettiin huomiota. Vuoden 2011 syksyllä lastensuojelulakiin tehtiin muutos (Lastensuojelulaki § 50) siten, että 1.1.2012 alkaen perhehoito asetettiin huostaan otetun lapsen ensisijaiseksi sijoitusmuodoksi laitoksen sijaan. Muutos tehtiin myös perhehoitajalakiin 317/2011. (THL Kaste; THL. Tilastot. Lastensuojelu; Lastensuojelulaki 2007/417; Rousu 2007, 78–83; Valtioneuvoston kanslia i.a.)

Lastensuojelulain 4 §:n mukaan huostaan otetun lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomioita siihen, että lapselle turvataan tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Tämän katsotaan toteutuvan parhaiten perhehoidossa. Lastensuojelulain muutoksella haluttiin taata lapselle oikeus asua perheessä, johon lapsi voi kiinnittyä ja samalla olla yhteydessä biologisten vanhempiensa kanssa. Sijaisperhe toteuttaa niin sanottua jaettua vanhemmuutta biologisten vanhempien kanssa. (Lastensuojelulaki 2007/417; THL Kaste i.a.)

Sijaisvanhempien tarve on lakimuutoksen myötä lisääntynyt ja siksi myös rekrytointia on tehostettu erilaisin kampanjoin, kuten perhehoitoliiton ”Ajoissa kotiin” -kampanjan ja monenlaisen kuntayhteistyön avulla. Kaste-ohjelman aikana monet kunnat ovat miettineet huostaan otettujen lasten sijoitusprosessin sekä sijaisperheiden rekrytoinnin uusiksi. Monet kunnat ovat alkaneet kehittää sijaisperhetoimintaa kuntayhteistyönä, kuten esimerkiksi Kuuma-kuntien perustama perhehoitoyksikkö Pihlaja, joka keskitetysti hoitaa sijaisperheiden rekrytointia aiempien toimijoiden, kuten Pelastakaa lapset ry:n lisäksi. (Perhehoitoliitto i.a.; Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Lastensuojelulaki 2007/417; Kärkkäinen 2006, 34–36.)

Asiantuntijat ovat tulleet siihen lopputulokseen, että on lapsen etu, jos hänet sijoitetaan perheeseen eikä laitokseen. On myös sekä lapsen että sijaisvanhempien etu, että he saavat oikeanlaista tukea, jotta sijoitus onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä on huomioitu myös uudistetussa lastensuojelulaissa ja perhehoitolaissa, jotka astuivat voimaan vuoden 2012 alussa. (Lastensuojelulaki 2007/417; THL Kaste i.a.)

3.2 Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset ry (PELA) on vuonna 1922 perustettu sitoutumaton kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja parantaa lasten asemaa Suomessa ja kansainvälisesti. Suomessa panostetaan lastensuojelupalveluiden lisäksi lastensuojelun kehittämis- ja vaikuttamistyöhön. PELAlla on viisi aluetoimistoa, jotka toteuttavat sekä lyhyt- että pitkäaikaista lastensuojelun perhehoitoa kuntien toimeksiannosta. PELAn tuen piirissä on vuosittain noin 350 perhehoidossa elävää lasta tai nuorta ja yli 200 sijaisperhettä. Perhehoidon palveluihin kuuluvat perheiden valmennus, lapsen sijoitus sijaisperheeseen ja perhehoidon aikana annettava tuki ja täydennyskoulutus. (Pelastakaa Lapset i.a.)

Pelastakaa Lapset järjestää myös tukiperhe-, tukihenkilö- ja aikuisystävätoimintaa. Ne ovat tukitoimintaa, jolla tuetaan lasta ja hänen perheensä jaksamista. Lapsille ja lapsiperheille tarjotaan myös terapia- ja muita psykososiaalisia palveluja, jotka sisältävät muun muassa yksilö- ja perheterapiaa, vertaisryhmiä ja muuta vuorovaikutuksen tukea. (Pelastakaa lapset ry i.a.)

Pelastakaa Lapset ry on lisäksi yksi Suomen virallisista adoptioita ja adoptio-neuvontaa järjestävistä tahoista. Adoptiotoiminnan kautta saa vuosittain kodin noin 30 kotimaasta ja noin 100 ulkomailta adoptoitua lasta. Järjestöllä on lisäksi seitsemänpaikkaisia lastenkoteja. (Pelastakaa Lapset i.a.)

3.3 Perhehoidon rekrytointimalli muuttuu

Perhehoidon järjestäjinä ovat olleet perinteisesti kunnat. Heidän voimavaransa eivät ole riittäneet perhehoitajien koulutukseen, rekrytointiin ja tukemiseen. Siksi kunnat ovat jo pitkään ostaneet nämä palvelut muilta toimijoilta, kuten Pelastakaa lapset ry:ltä. Myös kaupallisia, perhehoitoa tarjoavia yrityksiä on syntynyt maahamme. Ne hoitavat rekrytinnin ja koulutuksen lisäksi myös palkanmaksun ja ammatillisen tuen rekrytoimilleen perhehoitajille. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a.)

Kunnat ovat nyt perustaneet myös omia rekrytointipooloja yhdessä usean muun kunnan kanssa. Näitä ovat esimerkiksi Perhehoitoyksikkö Pihlaja, johon kuuluvat Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Tuusula, Mäntsälä, Pornainen, Nurmijärvi, Vihti, Nummi-Pusula, Karkkila, Siuntio, Lohja, Inkoo ja Karjalohja, sekä Perhehoitoyksikkö Kanerva, joka toimii Forssan, Hattulan, Hausjärven, Humpvilan, Hämeenlinnan, Janakkalan, Jokioisten, Lopen, Riihimäen, Tammelan ja Ypäjän alueella. Nämä kuntien yhteistyöyksiköt rekrytoivat kuntien puolesta perhehoitajia yhteiseen perhehoitajapankkiin, jotta voisivat huolehtia sijaishoidon vastuistaan. Yhteistoiminta takaa perhehoitajille yhtenäiset palkkiot ja ehdot, mikä on positiivinen muutos. Tosin perhehoitoyksiköillä on toisistaan eroavat palkkiot ja ehdot, joten muutos on perhehoitajan kannalta näennäinen, jos lapset tulevat eri yksiköiden alueilta tai muualta Suomesta. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a.)

Uusien perhehoitoyksiköiden toiminta on alkanut ripeästi. Perhehoitajien sopimukset, tuki ja yhteistyö on siirretty vuosineuvottelujen yhteydessä perhehoitoyksiköihin ja yhteistyö vanhojen yhteistyökumppaneiden kanssa on päättynyt. Tämä tietysti harmittaa perhehoitajia, koska on hankalaa aloittaa uuden yhteistyökumppanin kanssa taas alusta, varsinkin kun sijoitetuilla lapsilla on usein pitkä historia. Perhehoitajien kokemukset yhteistyöstä uusien toimijoiden kanssa eivät vielä ole kovin hyviä, sillä uusille yksiköille ei ole palkattu riittävästi sosiaalityöntekijöitä. Tämä tarkoittaa sitä, että perhehoitajat ovat jääneet ilman riittävää tukea ja tuntevat olonsa epävarmaksi. Samoin matka- ja muut käytän-

nöt muuttuivat osin radikaalistikin. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a.)

Uusissa yksiköissä hoitopalkkiot ja kulukorvaukset ovat kuitenkin nousseet, mikä on koettu positiiviseksi asiaksi. Toisaalta erityishoidettavien lasten lisäkorvaukset ovat pienentyneet, mikä tuottaa sijaisperheille hankaluuksia. Erityisesti sosiaalityöntekijöiden tuen heikko saavutettavuus on harmittanut aiemmin Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijöiden kanssa työskennelleitä perhehoitajia. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a.)

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Lapsen etu

Lapsen edulla tarkoitetaan sitä, että lapsella on oikeus ensisijaiseen suojeluun sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen ja aikuisten edut ovat ristiriidassa. Lapsen etu pitää turvata ensisijaisesti siten, että vanhempia tai muita huoltajia autetaan ymmärtämään lapsen psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia tarpeita. Erityisen tärkeää on turvata lapselle jatkuvat ja läheiset ihmissuhteet, joissa hänen on mahdollista tuntea olevansa toivottu, hyväksyty ja rakastettu. Lapsen edun toteutuminen edellyttää, että häntä hoitavilla aikuisilla on positiivinen asenne lapseen ja tarpeeksi tietoja ja taitoja lapsen kasvatukseen. (Lastensuojelun käsikirja i.a.; Pelastakaa lapset ry i.a.)

Lapsen pitää saada mahdollisuus ymmärtämykseen ja hellyyteen sekä iän ja kehitystason mukaisen valvontaan ja huolenpitoon. Hänen tulee saada taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus, turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Lapsella pitää olla myös mahdollisuus kasvaa itsenäiseksi ja vastuulliseksi, sekä osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan siten, että hänen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen taustansa otetaan huomioon. (Lastensuojelulaki 2007/417; Lastensuojelun käsikirja i.a.)

4.2 Perhehoito lastensuojelussa

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä sijaiskodissa. Sijaiskodilla tarkoitetaan perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneen perhehoitajan omassa kodissaan antamaa lapsen hoitoa ja kasvatusta siten, että lapsi ja perhehoitaja asuvat yhteisessä kodissa. Sijaiskodin vanhempia eli perhehoitajia kutsutaan myös sijaisvanhemmiksi (Lastensuojelun käsikirja i.a.; Pelastakaa lapset ry i.a.)

Perhehoitoa voidaan käyttää huostaan otettujen lasten ja nuorten hoidon ja huolenpidon järjestämiseksi. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa

olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Perhehoitoa annetaan lapselle, jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa ja jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida järjestää hänen omassa kodissaan, lapsen läheisverkoston tai muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen avulla. (Pelastakaa Lapset ry i.a.; Lastensuojelun käsikirja i.a.)

Sijaisperheet antavat lapselle kodin hänen tarvitessaan lyhyt- tai pitkäaikaista perhehoitoa. Lastensuojelun perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella sijaiskodissa silloin, kun lapset on otettu huostaan, koska puutteet lapsen huolenpidossa, kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen ovat uhanneet vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lastensuojelun perhehoidon tavoitteena on edistää lapsen perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä, sekä antaa lapselle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. (Pelastakaa Lapset ry i.a.; Lastensuojelun käsikirja i.a.; Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.; Lastensuojelulaki 2007/417; Oksanen, Peippo & Suhonen 2004, 8–12.)

4.3 Sijaisperheiden tuki

Sijaisvanhemmat tarvitsevat vaativassa tehtävässään erilaista tukea. Aurinkoisten päivien lisäksi sijaisperheissä myös myrskyä, aivan kuin kaikissa muissakin perheissä. Sijaisperheissä myrskyt voivat olla joskus haastavia. Heidän tukenaan on kuitenkin tukiverkostoja sekä erilaisia palveluja, jotka auttavat sekä perhehoitajaa että perhehoitoon sijoitettuja.

Sijaisvanhemman ensisijainen tukija on sosiaalityöntekijä. Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän ja sijaisvanhempien välinen hyvä yhteistyösuhde on kokemusten perusteella kantavin ja tärkein tuen muoto. Helppo tavoitettavuus ja yhdessä tapahtuva perhehoidon sujumisen seuranta ovat arvokasta tukea. Lisäksi sijaisperheille on tarjolla koulutusta, konsultointia, terapia- ja muita psykososiaalisia palveluja, jotka sisältävät mm. yksilö- ja perheterapiaa, vertaisryhmiä ja muuta vuorovaikutuksen tukea. Työnohjausta on harvemmin tarjolla.

Joskus sosiaalityöntekijä tarjoaa tukea arvioidessaan perheen tilannetta esimerkiksi kotikäynnillä tai tapaamisissa. Perhehoidon lainsäädäntöön on kirjattu sosiaalityöntekijän tukena muun muassa ennakkovalmennus, mahdollisuus vapaan pitämiseen, työnohjaus, vertaistuki, koulutus ja taloudellinen tuki. Ennakkovalmennusta lukuun ottamatta lakisääteiset tuet jäävät valitettavan usein sijaisvanhempien oman aktiivisuuden varaan. Vapaan pitäminen ei useinkaan toteudu, koska vapaan ajaksi kunnat tarjoavat lapsille pääasiassa lastenkotipaikkoja. (Perhehoitoliitto ry i.a.; Pelastakaa lapset ry i.a.; Perhehoitajalaki 317/2011, § 2, § 6–7.)

4.4 Vanhemmuus

Biologisen vanhemmuuden lisäksi puhutaan psykologisen, sosiaalisen ja jaetun vanhemmuuden käsitteistä.

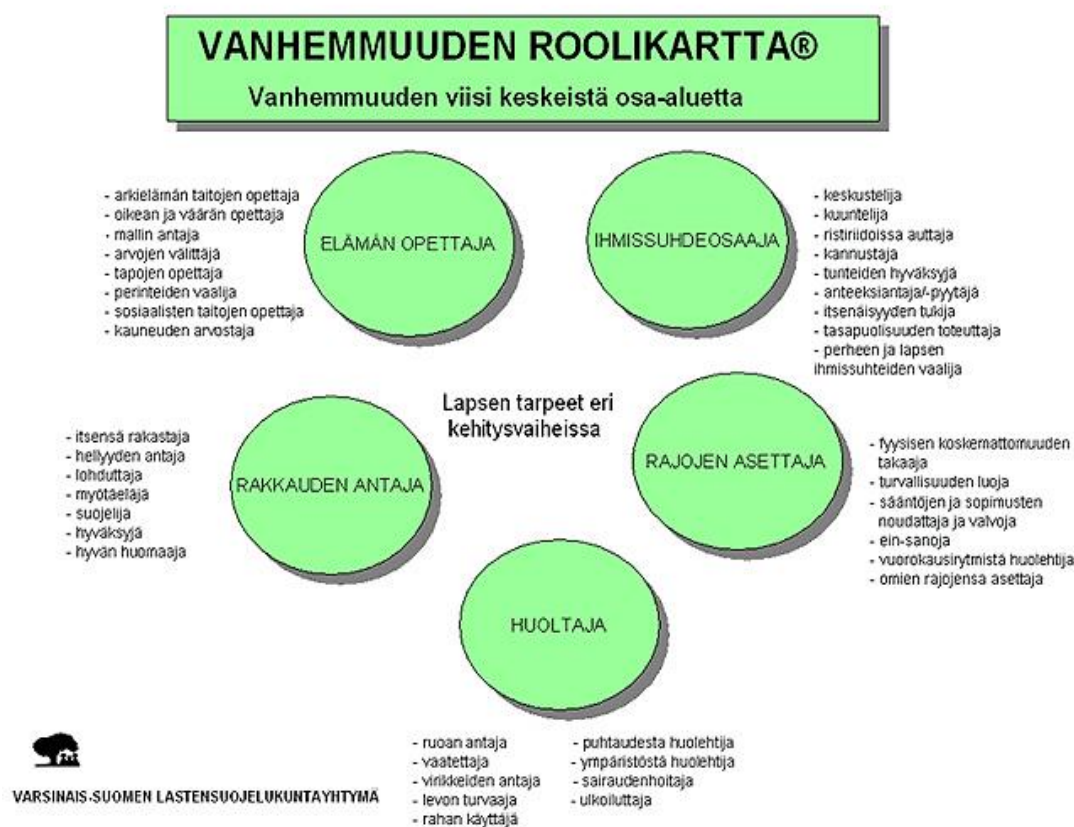
Vanhemmuuden määrittely on vaikeaa. Se on rakastamista, kasvattamista, ohjaamista, tukemista ja rinnalla kulkemista. Se voi olla helppoa tai vaatia paljon voimavaroja. Hyvä vanhempi voi olla monella eri tavalla. Siihen vaikuttavat useat tekijät, kuten vanhemman oma persoonallisuus ja kokemukset, vanhempien suhde, lapsen ominaisuudet, lähiverkosto ja muu sosiaalinen ympäristö sekä tämänhetkinen elämäntilanne. Vanhemman omat, positiiviset tai negatiiviset lapsuuden kokemukset vaikuttavat omaankin vanhemmuuteen. Sukupolvesta toiseen jatkuneen, negatiivisten kokemusten ketjun voi kuitenkin katkaista. (Kristeri 1999, 13–22; Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.; Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a.; Terveyskirjasto i.a.)

Tietynlaiset vanhemmuuden piirteet voivat myös uhata lapsen tai nuoren kehitystä. Esimerkiksi epäsosiaalisuudelle ja päihteiden väärinkäytölle altistavat vanhempien tai vanhemman ja lapsen väliset pitkät ristiriidat, vanhemman huolenpidon puute, rajojen puuttuminen kotona ja se, että vanhempi ei puutu lapsen epäsosiaalisiin tekoihin. Myös perheen arvot ja asenteet vaikuttavat. Jos vanhemmat itse suhtautuvat myönteisesti päihteiden käyttöön tai käyttäytyvät

asosiaalisesti, lisääntyä lapsen epäsosiaalisuuden riski. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimus A-C i.a.)

Vanhemmuuden roolikartta on hyvä työväline arvioitaessa vanhemmuuden taitoja. Se on syntynyt Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskuksen henkilökunnan projektityössä. Sen avulla voi jäsentää ja arvioida omaa vanhemmuuttaan ja kiinnittää huomiota niihin kohtiin, joissa oma vanhemmuus kaipaa lisähuomiota. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a; Lastensuojelun käsikirja i.a.)

KUVA 1. Vanhemmuuden roolikartta

Lähde: Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä

Roolikartan mukaan yksi tärkeimmistä vanhemmuuden rooleista on huoltajuus, joka on kaiken perusta. Lapsi tarvitsee ruoan antajaa, puhtaudesta huolehtijaa, levon turvaajaa, vaatettajaa ja sairaudenhoitajaa. Yhtä tärkeä rooli on rakkauden antaja, sillä kiintymyssuhde kasvaa konkreettisesti hoitamalla, koskettelulla ja kantamalla lasta. Elämän opettaminen on arvojen ja taitojen siirtämistä.

Lapselle osoitettu arvostus kannattaa lasta ja mallioppijana hän oppii arvoja, tapoja ja käyttäytymismalleja vanhemmiltaan, sekä hyvässä että pahassa. Ihmissuhdeosaajana vanhempi näyttää, miten toisten ihmisten kanssa toimitaan. Miten viestitään välittämistä ja rakkautta? Miten negatiivisten tunteiden kanssa pärjätään ja miten riidellään? Rajojen asettajana vanhempi huolehtii turvallisuudesta. Selkeät säännöt, rutiinit ja toisto tuovat turvaa. Rajat estävät pahoja asioita kuten kipua tai uhkaa tulesta lapsen elämään. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a.; Terveyskirjasto i.a.; Valkonen 2006, 63; Vuokila 2010, 12, 17.)

4.5 Sijaisvanhemmuus ja sijaisvanhemmaksi valmentaminen

Uusi 1.8.2012 voimaan tullut perhehoitolaki edellyttää, että kaikille sijaisvanhemmiksi aikoville annetaan ennakkovalmennusta. Käytännössä se on PRIDE-valmennus, joka on sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville tarkoitettu ryhmämuotoinen valmennuskurssi. Kouluttajina toimivat aina lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja sijaisvanhempi yhdessä. Näin saadaan yhdistettyä ammatillinen tieto ja käytännön kokemus. (Lastensuojelulaki 2007/417; Laki perhehoitajalain muuttamisesta 317/2011; Pesäpuu ry i.a.)

PRIDE muodostuu sanoista:

P = Parents´	= vanhempien
R = Resources for	= voimavara johonkin eli
I = Information	= tietoon
D = Development	= kehittymiseen,
E = Education	= oppimiseen

Valmennus antaa mahdollisuuden perehtyä ennakolta sijais- ja adoptiovanhemman tehtävään, sillä sijaisvanhempana on tärkeää kyetä tarkastelemaan itseään sekä keskustella omasta itsestään, perheestään ja kokemuksistaan. Valmennuksessa edellytetään, että sijais- tai adoptiovanhemmaksi ryhtyvä tiedostaa ja ymmärtää, miksi hyviä valmiuksia tarvitaan. (Pesäpuu ry i.a.)

PRIDE-valmennus muodostaa prosessin, joka koostuu yhdeksästä teemallisesta ryhmätapaamisesta sekä niihin liittyvistä kotitehtävistä ja perhekohtaisista

tapaamisista. Valmennuksessa saa tietoa sijais- ja adoptiovanhemmuuden haasteista. Se rohkaisee perheitä kohtaamaan erilaisuutta ja näkemään sijoitettavan lapsen tarpeet ja hakemaan tarvittaessa apua tai tukea sijaisvanhemmuuteen. Valmennukseen kuuluu erilaisia harjoituksia, joiden avulla eläydytään sijoitetun lapsen tai hänen vanhempiansa tilanteisiin ja tunteisiin sijoituksen eri vaiheissa. Kotitehtävien tavoitteena on tutkia ja selvittää omien lapsuudenkokemusten vaikutusta valmiuksiin kohdata sijoitettu lapsi yksilöllisine tarpeineen ja kokemuksineen. Tavoitteena on auttaa sijais- tai adoptiovanhemmuutta harjoittavia perheitä tekemään yhdessä kouluttajien kanssa tietoon perustuvan päätöksen sijais- tai adoptiovanhemmaksi ryhtymisestä. (Pesäpuu ry i.a.; Perhehoitoliitto i.a.)

PRIDE-valmennuksessa esiin nostettavat sijais- tai adoptiovanhemmuudessa tarvittavat tiedot ja taidot muodostavat viisi kategoriaa, jotka ovat: Suojele ja hoida lasta, Tue lapsen kehitystä ja ota huomioon hänen kehitykselliset viiveensä, Tue lapsen suhteita syntymävanhempiin ja turvaa lapsen muiden läheisten, ihmissuhteiden jatkuminen, Sitoudu lapseen ja toimi hänelle luotettavana aikuisena vaikka koko elämän ajan sekä tee yhteistyötä lapsen asioissa. (Pesäpuu ry i.a.)

PRIDE-valmennuksen eri tapaamisten otsikkoaiheet ovat:

1. Lapsen oikeus perheeseen – perheen oikeus valmennukseen
2. Lapsen oikeus pysyvyyteen ja jatkuvuuteen – perheen oikeus tiimiin
3. Lapselle lupa kiintyä
4. Lapselle mahdollisuus selviytyä menetyksistä
5. Lapsen oikeus perhesuhteisiin
6. Lapsen oikeus hoivaan, huolenpitoon ja turvallisiin rajoihin
7. Tietoa ja kokemuksia perhehoidosta ja adoptiosta
8. Muutokseen valmistautuminen
9. Perhehoitajan asema (aiheen mukanaolo vaihtelee)

PRIDE-valmennusta järjestävät kunnat, alueelliset sijaishuoltoyksiköt, lastensuojelujärjestöt ja yksityiset perhehoidon palvelujen tarjoajat. Pesäpuu ry kouluttaa PRIDE-valmennusryhmien kouluttajat. (Pesäpuu ry i.a.)

4.6 Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhteen sanotaan olevan sisäinen, motivoiva voima, joka on olennainen osa ihmisenä olemista. Siihen kuuluu turvallinen riippuvuus, joka mahdollistaa ihmisen autonomian ja itseluottamuksen syntymisen. Jos pystymme olemaan turvallisesti ja läheisesti yhteydessä meille tärkeisiin ihmisiin, voimme paremmin kehittyä itsenäisiksi, autonomisiksi ja vastuullisiksi ihmisiksi. Mitä turvallisempi yhteys on, sitä paremmin voimme kehittyä omiksi persooniksemme. Ihmisen kehityksen edellytyksenä on, että hän voi irrottautua turvallisesti. Se onnistuu vain, jos hän on ensin voinut luoda läheisen yhteyden ja kiintymyssuhteen. Aito kiintymyssuhde tarjoaa myös turvan, joka suojaa stressiltä ja epävarmuuden negatiivisilta vaikutuksilta. Lisäksi se tarjoaa aidon mahdollisuuden persoonallisuuden kehitykselle eteenpäin. Turvallinen kiintymyssuhde tarjoaa perustan, jonka pohjalta voi rohkeasti lähteä tutkimaan ympäristöä ja vastaanottamaan uutta tietoa. Se edesauttaa oppimista sekä itsensä ja maailman uudelleen määrittämistä luottavin mielin. (Sinkkonen 2004, 1–3; Bowlby 1979, 66, 117–129; Hughes 2011, 74–80.)

Jos turvallisen kiinnittymisen perustaa ei ole syntynyt, on uhkana kehityksen juuttuminen paikoilleen, näkökulman jääminen kapeaksi ja kasvaminen hyvin yksiulotteiseksi ja näköalattomaksi ihmiseksi. Kiintymyssiteen rakentuminen edellyttää lähestyttävyyttä ja vastaamista. Jos vastaaminen tunnetasolla tai tunnesitoutuminen puuttuu, ei synny yhteyttä eikä siten myöskään kiintymyssuhdetta. (Sinkkonen 2004, 1–3; Bowlby 1979, 66, 117–129; Hughes 2011, 74–80; Väestöliitto i.a.)

Turvattoman kiinnittymisen uhatessa ihminen selviää kahdella tavalla. Ihmisen valtaa ahdistus, joka voi johtaa takertumiseen tai jopa aggressiivisuuteen, kun toinen ihminen pyritään pitämään saatavilla ja pysymään riippuvuuden kohteena. Toinen vaihtoehto on vetäytyä kanssakäymisestä ja pyrkiä kokonaan välttämään ahdistusta tuottavaa tunnesitoutumista. Nämä kaksi strategiaa, ahdistunut takertuminen tai jäädytetty välttäminen voivat kehittyä opituksi sitoutumisen tyyleiksi suhteessa läheisiin ja tärkeisiin ihmisiin. (Bowlby 1979, 129; Hughes 2011, 74–80; Väestöliitto i.a.)

Kiintymyssuhdeteoria pohjautuu sille ajatukselle, että varhaislapsuuden kiintymyssuhteet määrittävät ihmisen sisäisen työskentelymallin, jonka mukaan tämä toimii myös aikuisena muodostaessaan kiintymyssuhteita. Jos lapsuudessa on muodostunut turvallinen sisäinen kiintymyssuhdemalli, näkee ihminen itsensä myös myöhemmin rakastamisen, huolenpidon ja luottamuksen arvoisena, tunnetasolla kohdattavana sekä arvokkaana, luotettavana ja pätevänä. Turvallisen kiintymyssuhdemallin omaava näkee myös toiset ihmiset samalla tavalla ja pysyy uusiin kiinnittymiskokemuksiin. Tunnekommunikaation avulla sisäisiä kiinnittymismalleja ylläpidetään ja ne kehittyvät, tarkentuvat ja muotoutuvat edelleen. (Bowlby 1979, 117–129; Hughes 2011, 74–80; Väestöliitto i.a.)

Kiintymyssuhdeteoria on traumateoria, jonka mukaan trauma tarkoittaa menettämistä ja puuttumista, eli että meidät hylkäävät ne joita eniten tarvitsimme. Tästä syystä ihminen ei post-traumaattisessa stressitilanteessa voikaan käyttää kiintymyssuhteitaan selviytymiseen ja ahdistuksen lievittämiseen, koska aiemmat ihmissuhdeloukkaukset aktivoituvat uudelleen ja sekoittuvat nykyisiin suhteisiin. Esimerkiksi lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyillä uhreilla ei ole myöhemmin käytettävissään kiintymyssuhteen antamaa turvallista paranemistietä, vaan trauman vaikutukset säilyvät tai vahvistuvat. Uhrin mieleen jää ikuisen muisto ihmissuhteessa koetusta loukkauksesta, joka on mielen tasolla koettavissa yhtä tuoreena yhä uudelleen. (Bowlby 1979, 117–129; Bowlby & Fry 1957; Hughes 2011, 74–80; Väestöliitto i.a.)

Turvallisesti kiintyneet lapset ovat tottuneet luottamaan äidin saatavilla oloon. He käyttävät äitiä tukikohtanaan tutkiessaan maailmaa. Lapsi voi tuoda ilmi kaikki tunteensa, kielteisetkin, ja saa turvaa ja hoivaa ollessaan pettyneitä ja vihaisia. Lapsi on elänyt ympäristössä, jossa vallitsee rytmi, säännönmukaisuus ja ennakoitavuus. Nuoruudessa nämä lapset kokevat läheisyyden helppona ja heillä on realistinen näkemys omista mahdollisuuksistaan. Toisaalta he voivat pettyä ihmissuhteissaan kun huomaavat, että muut eivät olekaan aina hyväntahtoisia. (Sinkkonen 2004, 2–4.)

Välttelevästi kiintynyt lapsi ei käytä äitiä turvapesänä eli ei hae läheisyyttä ja välttää tunneilmaisuja. Äiti reagoi lapsen tarpeisiin rankaisevalla tavalla, koska

lapsen tarpeet muistuttavat häntä omista kipeistä asioista. Lapsi on tottelevainen, kiltti, mutta yksinäinen ja pakenee mielikuvitusmaailmaan. Lapsi kokee, että äitiin voi luottaa, mutta häneen ei voi vedota tunteilla. Lapsen ja vanhemman välillä on fyysinen ja emotionaalinen etäisyys. Nuoruudessa nämä lapset loistavat suorituksillaan ja älyllään, mutta heillä on vaikeus luoda intiimejä suhteita. (Sinkkonen 2004, 2–4.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi ei saa kaipaamaansa lohdutusta vaan yrittää herättää huomion kielteisellä käytöksellä. Lapsi raivoaa, äiti suuttuu, lapsi muuttuu kiltiksi, äiti lohduttaa, äiti kyllästyy, lapsi tuntee itsensä hyljättyksi ja aloittaa uuden raivonpuuskan. Vanhemmat ovat oman lapsuutensa vankeja. Sinkkosen mukaan he tarvitsevat lasta lohduttamaan itseään. Näillä lapsilla on nuoruudessa voimakkaita tunnesuhteita ystäviin ja seurustelukumppaneihin, mutta he pettyvät helposti, koska he odottavat hyvin paljon toisilta ihmisiltä. Maailmankuva on helposti kyyninen ja pettynyt. (Sinkkonen 2004, 2–4.)

Jäsentymätön kiintymyssuhde on Jari Sinkkosen mukaan edellisten sekoitus. Tässä hän viittaa John Bowlbyn vuonna 1979 julkaistuun teokseen, jossa tämä käsittelee kiintymyssuhdeteoriaa. Tutkimusten mukaan äitien kuvaus omasta lapsuudenaikaisesta kiintymyssuhteesta ennusti lapselle samaa kiintymyssuhdemallia 75 %:sesti, mikä selittää kiintymyssuhdemallin siirtymistä sukupolvelta toiselle. (Sinkkonen 2004 1–3; Bowlby 1979, 117–129; Hughes 2011, 74–80, Väestöliitto i.a.)

4.7 Mahdollisuus uuteen kiinnittymiskokemukseen

Lapsen huostaanoton ja sijoituksen tavoitteena on tarjota lapselle hänen kehitystään suojaava kasvuympäristö. Perhesijoitus voi antaa lapselle mahdollisuuden turvallisiin ja pysyviin kiintymyssuhteisiin. Tilanne on kuitenkin haastava, koska sijoitetuilla lapsilla on tavallista enemmän tunne-elämän, terveyden ja käyttäytymisongelmia. (Sinkkonen & Kalland 2011, 207.)

Sijaisperheen merkitys lapsen kehitykselle on todettu merkittäväksi erityisesti lapsen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Kasvaminen perheessä antaa lapselle myös hyvän perhe-elämän mallin, opettaa hänelle elämän perusasioita ja antaa monesti elinikäiset ihmissuhteet. (Sinkkonen & Kalland 2011, 207.)

Jotta uusi mahdollisuus kiinnittymiskokemukseen onnistuisi, tarvitsevat sijoitetut lapset lisäksi myös asiantuntija-apua alkuelämänsä aikana syntyneiden vaurioiden hoitamiseen ja niistä selviytymiseen. Siksi useimmat sijaislapset tarvitsevat perhehoidon lisäksi terapia- ja muita tukipalveluita. Myös sijaisvanhemmat tarvitsevat tukea vaikeita asioita kokeneiden lasten hoitamiseen ja tärkeään yhteydenpitoon biologisten vanhempien kanssa. Jotta perhesijoitus onnistuisi, on näiden palvelujen toimivuus tärkeää. Muun muassa sitä selvitetään tällä tutkimuksella. (Mantila, Mikkonen & Väinölä 2008, 37–38, 41–46.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Sijoitetuilla lapsilla on raskaiden taustakokemusten takia usein kiintymyssuhdeongelmia, jotka voivat korjaantua, jos lapsella on edes yksi luotettava aikuinen, joka kuuntelee häntä. Jos lapsella on mahdollisuus sijoittua perhehoitoon, on hänellä ainakin kaksi luotettavaa aikuista, joilta lapsi saa elintärkeää huolenpitoa, rajoja ja rakkautta. Biologisen vanhemmuuden lisäksi puhutaan psykologisen, sosiaalisen ja jaetun vanhemmuuden käsitteistä. Kaikki nämä käsitteet yhdistyvät perhehoitoon sijoitetun lapsen ja sijaisvanhempien arjessa, jossa ne vaikuttavat kaikkien osapuolten elämään, sen laatuun ja selviytymiskeinoihin. (Bowlby 1979, 66, 117–129; Sinkkonen & Kalland 2001, 13–25, 198–215; Dunderfeldt 1997, 215; Ketola 2008 b, 52–53; Heino 2007, 40–45, 56; Rousu 2007, 68.)

Sijaisvanhemmat saavat työhönsä valmennusta ja tukea, mutta he ovat kokeneet tuen osin riittämättömäksi tai väärin kohdistuneeksi (Liukkonen 2000; Hämäläinen & Immonen 2013, 40–44). Tähän ongelmaan haetaan tällä tutkimuksella suuntaviivoja. Oikein resursoitu ja kohdistettu tuki toimii sijoitettujen lasten parhaaksi, vähentää sijaisvanhempien uupumista ja siten myös perhesijoitusten epäonnistumisia. Tarvittavan tuen kartoittamiseksi sijaisvanhemmat ovat parhaita asiantuntijoita. Heidän avullaan tarjottavaa tukea voidaan parantaa ja kehittää edelleen. (Liukkonen 2000, 31, 36–37, Hämäläinen & Immonen 2013, 40–44; Peltonen 2011, 29.)

Sijaisvanhempien kokemuksia on tutkittu monessa opinnäytetyössä eri kannoilta. Useimmat ovat tutkineet aihetta kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä teemahaastatteluin. Muun muassa Teittinen (2006) on tehnyt selvityksen lapsen oman työntekijän tarpeesta sijaisperheessä ja tullut siihen lopputulokseen, että se olisi tärkeä, ellei suorastaan välttämätön. Halme ja Koskinen (2010) ovat tutkineet huostaan otettujen lasten vaikutuksia perheeseen sijaisvanhempien näkökulmasta ja todenneet, että vaikutukset ovat yllättävän suuria.

Koistinen (2011) on tutkinut sijaisvanhempien jaksamista arjessa, ja todennut, että sijaisvanhemmat tarvitsevat vapaata jaksakseen. Toukokuussa 2012 julkaistussa opinnäytetyössä Marjo Kemiläinen on tutkinut sijaisvanhempien kokemuksia ja kehittämissuhteita tukimuodoista Kuopion alueella. Hän on myös todennut samansuuntaisia ongelmia, kuin muut eri näkökulmista aihetta tutkineet henkilöt. Tosin tällä alueella asiat ovat paremmin, kuin monessa muussa maakunnassa. (Teittinen 2006; Halme & Koskinen 2010; Koistinen 2012; Kemiläinen 2012, Hämäläinen & Immonen 2013, 43–44)

Lukemissani opinnäytetöissä todetaan, että perhesijoitus on hyvä ja kannatettava asia, mutta siihen annettua taloudellista, henkistä ja sosiaalista tukea on pidetty puutteellisena. Poikkeuksena on Kuopion seutu, joka näyttäisi olevan edelläkävijä monissa asioissa (Kemiläinen 2012). Myös sijaisvanhempien jaksamista ja vapaapäivien turvaamista on opinnäytetöiden mukaan huomioitu liian vähän. (Teittinen 2006, 51–56; Halme & Koskinen 2010, 33–50; Koistinen 2012, 22–26; Kemiläinen 2012, 30–34; Hämäläinen & Immonen 2013, 43–44, 50.)

Uusimmissa tutkimuksissa on huomioitu uusi Perhehoitolaki, jonka mukaan perhehoito on tullut ensisijaiseksi huostaan otettujen lasten sijoituspaikaksi laitossijoituksen sijaan. Lainsäädännöllä pyritään turvaamaan lapsen oikeus asua perheyhteisössä. Sijaisperhe saa tähän tehtävään pohjakoulutuksen, joka on useimmiten Pride-koulutus. Lisäksi yhä rikkinäisemmät lapset tarvitsevat moniammatillista tukea ja sijaisvanhemmat tukea omaan tehtäväänsä ja jaksamiensa, jotta voidaan turvata perhesijoituksen pysyvyys. Perhesijoitukseen liittyviä kysymyksiä sekä lasten että sijaisvanhempien kannalta on tutkittu monessa opinnäytetyössä ja tieteellisessä tutkimuksessa. Niiden tulokset korostavat perhesijoituksen mielekkyyttä ja kiintymyskokemusten parantavaa vaikutusta, mutta myös kritisoivat sijaisvanhempien saamaa tukea ja sopimuksissa mainittujen vapaapäivien mahdottomuutta. (Teittinen 2006, 7–10, 27–28, Halme & Koskinen 2010, 14, 39–42; Koistinen 2012, 8,10–17, Kemiläinen, 11–15, 21–32; Rousu 2007, 18–19, 47.)

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Pelastakaa lapset ry:n rekrytoimien sijaisvanhempien kokemuksia saadusta tuesta ja selvittää, millaista tukea he tarvitsisivat ja miten he tätä tukea toivoisivat kehitettävän. Tavoitteena oli kuulla sijaisvanhempia tuen ja sen tarpeen selvittämisessä, sekä saada näkyviin toivotut tuen kohteet ja tavat. Lisäksi pyrittiin selvittämään miten ja mihin suuntaan tukea haluttaisiin kehittää. Toiveena oli löytää oikeita kehityskohteita.

Tutkimuksessa haettiin vastauksia siihen, millaista tukea sijaisvanhemmat ovat saaneet, millaista tukea he haluaisivat tai olisivat halunneet saada sijoituksen eri vaiheissa ja onko se ollut oikea-aikaista, riittävää ja oikein kohdistunutta?

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Kokemukset tuen hakemisesta ja saamisesta Pelastakaa lapset ry:ltä
2. Kokemukset yhteistyöstä muiden tukitahojen, kuten sijoittavan kunnan kanssa
3. Kehittämisehdotuksia koskien Pelastakaa lapset ry:n tukipalveluja ja yhteistyötä

(Liite1)

5.3 Tutkimuksen näkökulma ja rajaus

Perhehoitajien rekrytointia hidastaa julkisuudessa käyty keskustelu sijoitettavien lasten lisääntyneestä oireilusta, sekä pelko omien resurssien riittävydestä. Sijoitettavat lapset voivat usein huonosti ja oireilevat monin tavoin. Tämä asettaa sijaisvanhemmille aiempaa enemmän vaikeita haasteita. He tarvitsevat kasvatustyönsä ja vanhemmuutensa tueksi enemmän oikein kohdistunutta apua ja tukea. Oikein resursoitu ja kohdistettu tuki toimii sijoitettujen lasten parhaaksi, koska se lisää sijaisvanhempien osaamista ja auttaa heitä jaksamaan paremmin. Sijaisvanhempien uupuminen voi johtaa perhesijoituksen keskeytykseen, mikä ei ole kenenkään etu. Perhehoitoliitto järjestää vuosittain sijaisvanhempien rekrytointikampanjoita teemalla ”Ajoissa kotiin” (Pesäpuu ry i.a.; Rousu 2007, 87–90.)

Pelastakaa lapset ry on kokenut ja pitkäaikainen toimija sijaisvanhempien rekrytoinnissa sekä potentiaalisten että toimivien sijaisvanhempien kouluttajana ja tukitoimien tarjoajana. Tukitoimia parantaakseen Pelastakaa lapset ry on kiinnostunut saamaan selville, miten sijaisvanhemmat ovat kokeneet tähän asti saamansa tuen ja miten he haluaisivat kehittää tukitoimia edelleen.

Opinnäytetyö rajattiin Pelastakaa lapset ry:n rekrytoimiin sijaisvanhempiin, koska tutkimus tehtiin työelämäyhteistyönä heidän kanssaan ja tutkimuksella haluttiin selvittää nimenomaan näiden sijaisvanhempien kokemuksia tuesta ja sen kehittämistarpeista.

Kaikkien osapuolten kannalta oli tärkeää selvittää, miten sijaisvanhemmat ovat kokeneet Pelastakaa lapset ry:ltä saamansa tuen. Oliko se vastannut heidän tarpeitaan tai oliko sitä saatu riittävästi ja oikea-aikaisesti. Kiinnostavaa oli myös se, miten sijaisvanhemmat olivat kokeneet yhteistyön kahden eri tahon sosiaalityöntekijän kesken eli rekrytoijan ja sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijän kanssa. Erityisen kiinnostavaa oli selvittää, millaista tukea sijaisvanhemmat haluaisivat tai olisivat halunneet saada sijoituksen eri vaiheissa ja miten he kehittäisivät tukea tulevaisuudessa. Kvalitatiivinen tutkimus tukee sekä toimeksiantajan että tutkijan toivetta saada esille tuen saajien tarpeita ja kokemuksia, joihin kehittämistarvetta voidaan peilata ja pohjustaa.

5.4 Tutkimusmenetelmä- ja aineiston keruu

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus. Siinä keskitytään aineiston määrän sijaan laatuun, toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa havainnot tehdään määrän tai esiintymistiheyden mukaan. Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien määrä on yleensä pieni ja tarkoituksena on selvittää haastateltavien omia kokemuksia aiheesta. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotannan menetelmää käyttäen. Lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkimyksenä saada selville aitoja kokemuksia väittämien sijaan. Kvalitatiivista tutkimusta käytetään, kun halutaan ymmärtää ilmiötä ja saada esiin kokemuksellista tietoa.

(Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48, 66; Eskola & Suoranta 2000, 86–87; Saaranen, Kauppinen & Puusniekka. i.a.)

Opinnäytetyötä varten haastateltiin viittä (5) Pelastakaa lapset ry:n rekrytoimaa sijaisvanhempana toimivaa pariskuntaa tai vanhempaa, jotka hankittiin Pelastakaa lapset ry:n Etelä-Suomen aluetoimiston asiakastiedotteen avulla sekä sen jälkeen ilmoittamalla asiasta Uudenmaan sijaiskotiyhdistyksen Internetsivuilla. Tutkimukseen valittiin viisi kokenutta sijaisvanhempipariskuntaa eri puolilta Etelä-Suomea..

Haastattelun avulla voidaan kerätä tietoa kokemuspohjaiseen tutkimusaiheeseen liittyvistä teemoista. Haastattelutapoina voi olla muun muassa strukturoitu, puolistrukturoitu- tai avoin haastattelu. Strukturoidussa haastattelussa haastattelija on tehnyt valmiiksi tarkat kysymykset ja usein niihin vastataan kirjallisesti. Puolistrukturoidussa haastattelussa keskustellaan yhdessä etukäteen suunniteltujen kysymysten tai teemojen pohjalta. Avoimessa haastattelussa on tarkoitus kerätä tietoa keskustelun avulla tutkittavaan teemaan liittyen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48, 66; Eskola & Suoranta 2000, 86–87; Saaranen, Kauppinen & Puusniekka. i.a.)

Puolistrukturoidun haastattelun yksi muoto on teemahaastattelu, jota käytin haastatellessani sijaisvanhempia. Teemahaastattelussa keskustellaan ennalta suunnitelluista teemoista siinä järjestyksessä, jossa niistä on haastattelutilanteessa luontevaa puhua. Vapaalle puheelle annetaan tilaa ja pyritään huomioimaan ihmisten erilaiset tulkinnat. Tutkijalla on myös mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä, mitä ei lomakekyselyllä voi tehdä. Käytin tutkimuksessani puolistrukturoituja teemahaastatteluja. (Eskola & Suoranta 2000, 65.) Teemahaastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi varmisti sen, että haastatteluissa käsiteltiin myös varsinaisia tutkimuskysymyksiä eikä haastattelu siirtynyt tahattomasti sivuun tavoitelluista aiheista. Silti saatiin aikaan myös keskustelua muista, haastateltaville tärkeistä asioista, jotka muodostuivat merkittäviksi myös tutkimukselle.

En toteuttanut aineiston keruuta ryhmähaastatteluna, koska halusin saada esille haastateltavien aitoja ajatuksia jokaiselle perheelle henkilökohtaisesta aiheesta ja minimoida ryhmäpaineen tuottamia mielipiteitä. Kun haastattelija lisäksi tuntee sijaisperheiden arkea, voi haastattelutilanteessa saada esille sellaisia tärkeitä seikkoja, joita ei tulisi puheeksi täysin aihealueen ulkopuolisen haastattelijan kanssa. Samasta syystä jätin laajan kyselykaavakkeen käytön pois. (Pitkäranta 2010, 106; Tilastokeskus i.a.)

5.5 Haastateltavat

Haastattelupyyntökirjeeni (LIITE 1) lähetettiin Pelastakaa lapset ry:n Etelä-Suomen aluetoimiston asiakaskirjeen mukana heidän sijaisperheilleen. Kirjeen lähetysajankohta ei ollut optimaalinen, koska se meni sijaisvanhemmille juuri joulukuireiden aikaan. Sain kuitenkin heti kaksi yhteydenottoa sijaisvanhemmilta, joiden haastattelut tehtiin tammikuun 2013 alussa. Koska muita yhteydenottoja ei kuulunut, laitoin saman ilmoituksen tammikuun puolessa välissä vielä Uudenmaan sijaiskotiyhdistyksen Internetsivulle. Loput kolme haastateltavaa ottivat yhteyttä tämän ilmoituksen perusteella.

Haastattelin kahta sijaisäitiä ja kolmea sijaisvanhempipariskuntaa. Kahdesta sijaisperheestä osallistui haastatteluun vain toinen vanhempi, koska heillä oli vaikeuksia saada lastenhoitaja. Haastattelurauhan takia yksi haastattelu tehtiin kodin ulkopuolella ja muut haastateltavien kotona sellaisena ajankohtana, jolloin lapset olivat koulussa tai kerhossa. Haastateltavilta pyydettiin haastattelulupa kirjallisena (LIITE 3) ja haastattelun sai keskeyttää tai lopettaa halutessaan.

Haastatellut olivat toimineet sijaisperheinä kuudesta kahteenkymmeneenkahdeksi (6–22) vuotta, joten heillä oli runsaasti kokemusta sijaisvanhempana toimimisesta. Osalla perheistä oli sijaislapsina sisarukset ja osalla oli eri perheistä olevia sijaislapsia. Muutamalla perheellä oli biologisia sisaruksia, muista perheistä olevia lapsia ja myös omia biologisia lapsia. Perheiden kokonaislapsiluku oli 2–6 lasta.

Sijaisäideillä oli taustalla jokin hoito- tai sosiaalialan ammatti ja suurimmalla osalla sijaisistä jokin teknisen alan ammatti. Yleensä sijaisperheen äiti oli jäänyt alkuvaiheessa lasten kanssa kotiin noin vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Monissa perheissä äiti oli jäänyt lasten kanssa kotiin kokonaan, tai ainakin koulun alkuvuosiin saakka. Jotkut sijaisäidit olisivat halunneet palata työelämään vaikka osa-aikaisesti siinä vaiheessa, kun lapset olivat käyneet koulua muutama vuoden. Sijaislasten monet ongelmat olivat kuitenkin olleet siihen esteenä.

Kaikki haastatellut sijaisperheet asuivat Etelä-Suomessa, Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueilla. Asuinpaikkakuntina oli sekä pieniä paikkakuntia että pääkaupunkiseudun suuria kaupunkeja. Kaikki haastatellut asuivat joko rivi- tai omakotitaloissa.

5.6 Aineistolähtöinen sisällön analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällön analyysia, joka on perusanalyysimenetelmä. Sitä voidaan käyttää sekä laadullisessa että määrällisessä tutkimuksessa. Analyysin avulla pyritään luomaan selkeyttä aineistoon, jotta siitä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan taas uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Sisällön analyysissa pyritään järjestelemään tutkimusaineisto sillä tavalla, että mitään aineiston sisältämästä tiedosta ei katoa ja tutkittavasta aineistosta saadaan selkeässä ja tiivistetyssä muodossa oleva kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103–108; Hirsjärvi & Hurme 2010, 147–150.)

Tarkemmin määriteltynä menetelmä on aineistolähtöinen sisällön analyysi, koska opinnäytetyö perustuu haastattelemalla saatuun aineistoon. Aineistolähtöisessä analyysissa analyysin yksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti, mutta niitä ei sovita tai harkita etukäteen. Aineistolähtöinen sisällön analyysi voidaan jakaa kolmeen prosessivaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on pelkistäminen eli redusointi, toinen vaihe on ryhmittely eli kluste-

rointi ja kolmas vaihe on teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 108.)

Aineiston pelkistäminen eli redusointi tarkoittaa sitä, että litteroidusta haastatteluaineistosta karsitaan pois kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen. Tutkimustehtävän perusteella aineistosta valitaan tutkimuksen kannalta olennaiset ilmaukset. Ryhmittelyssä eli klusteroinnissa etsitään pelkistetyistä aineistosta samankaltaisuudet ja/tai eroavaisuudet. Käsitteet ryhmitellään siten, että samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään luokiksi ja nimetään. Nimeäminen voidaan tehdä esimerkiksi ilmiön ominaisuuden tai piirteen mukaisesti. Lopuksi alkupe-
räiset kielelliset ilmaukset käsitteellistetään eli abstrahoidaan, jolloin tutkimuskohteesta muodostetaan kuvaus yleiskäsitteiden avulla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 109–112.)

Aineiston analyysi aloitetaan lukemalla kaikki litteroidut haastattelut läpi useaan kertaan. Sen jälkeen merkitään samaa asiakokonaisuutta käsittelevät lauseet tai lausekokonaisuudet ja kerätään ne sisällön mukaan kortistoon tai taulukkoon alaluokiksi. Näistä valitaan yläluokat, joista voidaan edelleen muodostaa tutkimuskysymysten mukaiset pääluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2009; 91, 109–112.)

Tässä työssä käytin analyysimenetelmää siten, että aineiston huolellisen lukemisen jälkeen keräsin samaa asiakokonaisuutta käsittelevät ilmaukset yhteen taulukkoon, jonka nimesin sisällön mukaan. Nämä aineistotaulukot valikoituivat haastatteluissa esille tulleiden kokemusten mukaisesti, vaikka haastattelujen keskustelut käytiin pitkälti haastatteluteemoihin (LIITE1) liittyen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 136–151; TAULUKKO 1.)

Taulukoidusta materiaalista sain kuvan siitä, millaiset asiat ja asiakokonaisuudet olivat nousseet esille keskusteluissa. Jotta saisin esille tarkempaa tietoa, erottelin ensimmäisen taulukon materiaalista edelleen alateemoja. Alateemojen avulla sain mielenkiintoista tietoa siitä, millaisia tarkempia kokemuksia haastatelluilla oli ollut näiden asioiden osalta.

Taulukoinnin ja edelleen luokittelun avulla sain haastattelussa esiin tulleet aiheet hyvin näkyviin ja pystyin analysoimaan vastaukset aihepiireittäin tai tyypittelemällä. Tarkemman analysoinnin yhteydessä vertasin vielä kerättyä aineistoa vastaavanlaisista töistä saatuihin tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 109–112; Hirsjärvi & Hurme 2010, 173–176; TAULUKKO 2.)

Analyysivaiheessa esiin nousseet teemat olivat sellaisia, joilla oli yhteisiä piirteitä tai olivat yhteisiä usealle haastateltavalle. Monet alaluokassa esille nousseista teemoista pohjautuivat teemahaastattelun aiheille, mutta sieltä nousi esiin myös muita kokemuksia tai aiheita, joita ei ollut suoraan mukana teemahaastattelun kysymyksissä. Käytin taulukoimalla saamiani teemaotsikoita myös opinäytetyöni tekstissä (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 173–176.)

Seuraavalla sivulla on kuvattu aineiston käsittelyprosessia taulukkomallina. Ensimmäiseen taulukkoon (TAULUKKO 1) on kerätty samaa asiakokonaisuutta olevia lauseita tai asiakokonaisuuksia. Tässä esimerkkimallissa kaikki kokemukset käsittelevät jollain tavalla toimeksiantosopimusta.

Taulukossa (TAULUKKO 2) kokemukset on jaettu edelleen aiheoryhmittäin alaluokiksi ja nimetty ne. Esimerkissä pääluokaksi muodostui Toimeksiantosopimus ja alaluokiksi Toimeksiantosopimuksen käsittely Pride-valmennuksessa, Neuvonta toimeksiantosopimusta tehtäessä sekä Yhteistyökumppanit ja roolit sopimuksen teossa.

TAULUKKO 1. Esimerkkikuva taulukoinnin ensivaiheesta

Pääluokka	Haastateltujen kokemuksia
Toimeksiantosopimus	<ul style="list-style-type: none"> • Mut just niissä ensimmäisissä (neuvotteluissa) olis ollu hyvä, jos olis ollu joku apuna. Sellanen, jolla olis ollu kokemusta ja näkemystä. • Se tuntui oudolta, että PELAn työntekijä ei ollut niissä toimeksiantosopimuksissa mukana ollenkaan. Eikä tukena tai ottanu kantaa. Ei, ei. • Siinä Pridessä kun on tää juridinen asema, mikä sijaisvanhemmalta on. Se tuntuu vaan puuttuvan aika monesta PRIDE-kurssista. • Ei silloin ihan alkuun, ei. Mitään ei tiedetty silloin ensimmäisen lapsen kohdalla. Nimi vaan pantiin paperiin ja hymyiltiin idioottina onnesta. • Joku PELAlta olis voinu paremmin selittää. Silloin ei älynny ja jälkeinpäin ei kehtaa kysyä tai pyytää. • Sitä sopimusta ei käsitelty ollenkaan, et mitä pitäs ottaa huomioon. Kyl sitä pitäis olla • Miten sitä sopimusta ei käsitelty siellä kurssilla. On se outoo. • Se (neuvonta) olis voinu olla parempaa. Että vähän olis voinu käydä sitä paperia etukäteen läpi. • Ei silleen sosiaalityöntekijä tai PELA osaa vinkata, et tätä tai tätä apuu voisit saada. • Se olis voinu tulla ehkä heiltäkii (Pelalta). Nii et oltais voitu vaikka käydä läpi sitä (sopimusta) etukäteen. Että olis voinu olla paperi, jossa olis että näin ja näin ja näin nää asiat tulee ja tää pitää ottaa huomioon. • Se oli jossain kohtaa tietysti semmonen lievä pettymys, jota ei heti alkutilanteessa tiedostanut, että PELA tekee kuitenkin kunnan toimeksiannosta näitä asioita. • Sitten kun jostain palkkioista tai sellaisista keskustellaan, niin silloin PELA niin kuin vetäytyy. Siinä tilanteessa kyllä jää ihan yksin. • Lapsen hoidollisuus ei tullu mitenkään esiin silloin. Tai mitä tehdään, jos jotain tosi vaikeeta juttua lapsella ilmenee. • Lomakuvioiden toteuttaminen käytännössä pitäs olla sopimuksessa. Samoin lapsen oikeus terapiaan tai kouluavustajan palveluihin ilman anomushässäkkää. • Onhan se nyt myöhemmin noloo, et ei ymmärtänny sopimuksesta mitään muuta, ku et nyt se lapsi vihdoin tulee. Ei kyl kehtaa kertoa. • Ja siitä koulutuksesta puuttui se taloudellinen puoli • Sopimus tehdään kunnan kanssa, mut kenen tehtävä on neuvoa siitä. • Ne oli ne paperit siinä valmiina ja sitte ne allekirjoitettiin. Siinä olis voinu kyllä vähän tarkemmin neuvoa

TAULUKKO 2. Esimerkkikuva taulukoinnin jatkovaiheesta

Pääluokka:	Toimeksiantosopimus
Alaluokat:	<p>Toimeksiantosopimuksen käsittely Pride-valmennuksessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siinä Pridessä kun on tää juridinen asema, mikä sijaisvanhemmalla on. Se tuntuu vaan puuttuvan aika monesta PRIDE-kurssista. • Ja siitä koulutuksesta puuttui se taloudellinen puoli • Sitä sopimusta ei käsitelty ollenkaan, et mitä pitäis ottaa huomioon. Kyl sitä pitäis olla. • Mitrn sitä sopimusta ei käsitelty siellä kurssilla. On se outoo.
	<p>Neuvonta toimeksiantosopimusta tehtäessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mut just niissä ensimmäisissä (sopimusneuvotteluissa) olis ollu hyvä, jos olis ollu joku apuna. Sellanen, jolla olis ollu kokemusta ja näkemystä • Ei sillon ihan alkuun, ei. Mitään ei tiedetty sillon ensimmäisen lapsen kohdalla. Nimi vaan pantiin paperiin ja hymyiltiin idioottina onnesta. • Joku PELAlta olis voinu paremmin selittää. Sillon ei älynny ja jälkeenpäin ei kehtaa kysyä tai pyytää. • Se (neuvonta) olis voinu olla parempaa. Että vähän olis voinu käydä sitä paperia etukäteen läpi. • Se olis voinu tulla ehkä heiltäkii (Pelalta). Nii et oltais voitu vaikka käydä läpi sitä (sopimusta) etukäteen. Että olis voinu olla paperi, jossa olis että näin ja näin ja näin nää asiat tulee ja tää pitää ottaa huomioon. • Lapsen hoidollisuus ei tullu mitenkään esiin sillon. Tai mitä tehdään, jos jotain tosi vaikeeta juttua lapsella ilmenee. • Lomakuvioiden toteuttaminen käytännössä pitäis olla sopimuksessa. Samoin lapsen oikeus terapiaan tai kouluavustajan palveluihin ilman anomushässäkkää. • Onhan se nyt myöhemmin noloo, et ei ymmärtänny sopimuksesta mitään muuta, ku et nyt se lapsi vihdoin tulee
	<p>Yhteistyökumppanit ja roolit sopimuksen teossa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se tuntui oudolta, että PELAn työntekijä ei ollut niissä toimeksiantosopimuksissa mukana ollenkaan. Eikä tukena tai ottanu kantaa. Ei, ei. • Ei silleen sosiaalityöntekijä tai PELA osaa vinkata, et tätä tai tätä apuu voisit saada • Se oli jossain kohtaa tietysti semmonen lievä pettymys, jota ei heti alkutilanteessa tiedostanut, että PELA tekee kuitenkin kunnan toimeksiannosta näitä asioita. • Sitten kun jostain palkkioista tai sellaisista keskustellaan, niin silloin PELA niin kuin vetäytyy. Siinä tilanteessa kyllä jää ihan yksin. • Ne oli ne paperit siinä valmiina ja sitte ne allekirjoitettiin. Siinä olis voinu kyllä vähän tarkemmin neuvoa • Sopimus tehdään kunnan kanssa, mut kenen tehtävä on neuvoa siitä. • Ne oli ne paperit siinä valmiina ja sitte ne allekirjoitettiin. Siinä olis voinu kyllä vähän tarkemmin neuvoa

5.7 Luotettavuus ja eettisyys

Koska olen itsekin pitkäaikainen sijaisvanhempi, tiesin taustastani johtuen mistä puhutaan ja osasin tehdä täsmentäviä kysymyksiä. Haastatteluja helpotti se, että olen haastattelijana tuntenut aihealueen, jonka kumpikin osapuoli kokee tärkeäksi. Silloin oli mahdollista saada näkyväksi sellaisia asioita, joita ei ehkä olisi tullut esille täysin aihealueen ulkopuolisen haastattelijan kanssa. Lisäksi molemmat osapuolet pystyivät keskustelemaan samalta tasolta ja tunsivat käsitteistön. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 96–99.)

Koska minulla tutkimuksen tekijänä oli näinkin läheinen kosketuspinta tutkittavaan asiaan, piti luotettavuuteen kiinnittää erityistä huomiota. Tilanne asetti erityiset eettiset vaatimukset minulle haastattelijana ja puolueettomuudelleni. Sen vuoksi olen erityisesti kiinnittänyt huomiota tutkijan roolissa pysymiseen ja siihen, etten ole johdatellut haastateltavia tai antanut omien mieltyymysteni tai mielipiteitteni vaikuttaa tulosten analysointiin tai lopputulokseen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 96–99.)

Annoin haastateltavien äänen kuulua sellaisena, kuin se ilmeni. Lisäksi aineiston analyysissä otin tarkasti huomioon, että en antanut omien mielipiteitteni vaikuttaa tai värittää tuloksia tai niiden analyysiä. Saadut tulokset toin esille juuri sellaisina, kuin haastateltavat ovat ne sanoneet, enkä antanut niille muita merkityksiä. Sekä hyvät että huonot asiat olen kertonut painoarvonsa mukaisina, vaikka ne eivät olisikaan olleet suotuisia yhteistyökumppanin näkökulmasta katsoen. Myös keskinäistä luottamuksellisuutta pyrin erityisesti varjelemaan, sillä haastateltavat helposti kertoivat vertaiselle sellaisia asioita, joita eivät ehkä kertoisi täysin ulkopuoliselle haastattelijalle. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 93–99 ; Virtanen 2007, 51, 124.)

Näin ollen tämän opinnäytetyön haastattelujen yhteydessä esiin tulleet luottamukselliset asiat olen ottanut huolellisesti huomioon tutkimusluvassa annettujen vakuutuksen mukaisesti (LIITE 1). Haastattelut olen litteroinut siten, että haastateltavien henkilöllisyys ei missään vaiheessa ole tullut näkyviin. Heidät on haastatteluvaiheessa eritelty vain numeroinnin ja satunnaisesti valitun kirjaintunnuks-

sen mukaan. Haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi olen säilyttänyt haastattelunauhoitukset ja litteroinnit asianmukaisesti suojattuina ja hävittänyt sopimuksen mukaisesti opinnäytetyön julkaisun jälkeen.

Suorannan ja Eskolan (2000, 56) mukaan tutkimuksen eettisiin peruskysymyksiin kuuluu muun muassa se, mitä hyötyä tai haittaa siitä on työn kohteelle sekä miten turvataan heidän yksityisyytensä. Tästä tutkimuksesta ei ole haittaa tutkimuskohteille, mutta tietysti toivon siitä olevan hyötyä niille, jotka toteuttavat ja kehittävät sijaisperheiden tukimuotoja, unohtamatta sijaisvanhempia ja lapsia. Tähän tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista eikä se sitonut mihinkään. Haastattelun sai keskeyttää tai lopettaa niin halutessaan. Sopimuksen mukaan lähetän kuitenkin haastatelluille valmiin opinnäytetyön postitse.

Pelastakaa lapset ry:n Etelä-Suomen aluetoimisto lähetti alueensa sijaisvanhemmille marraskuun 2012 kuukausitiedotteen yhteydessä haastattelupyyntökirjeen (LIITE 2), josta sijaisvanhemmat saivat tiedot haastattelusta. Kirjeessä kerrottiin, että Pelastakaa lapset ry ei missään vaiheessa saa tietää mahdollisten haastateltujen henkilöllisyyttä. Tämän lupauksen pitämiseksi en ole antanut haastateltavista tietoja myöskään yhteistyökumppanille.

6 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUS PELASTAKAA LAPSET RY:N TUESTA

6.1 Toimeksiantosopimusta koskeva neuvonta

Sijoittavan kunnan kanssa tehtävä toimeksiantosopimus on asiakirja, jolla sovitaan sopijapuolten molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet. Sopimus myös määrittelee perhehoitajan statuksen ja siinä sovitaan tuesta, palkkioista, korvauksista, lomajärjestelyistä ja muista perhehoitoon liittyvistä asioista (Hakkarainen, Kuukkanen & Piispanen 2013). Sopimukseen on myöhemmin hankalaa saada muutoksia ja sen irtisanominen merkitsee normaalisti lapsen sijoittamista muualle. Siksi haastateltavien mielestä olisi ollut erityisen tärkeää saada riittävä informaatiota toimeksiantosopimuksen merkityksestä ja vaikutuksesta arkeen.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että sopimuksentekotilanteessa sijaisvanhemmat olivat odottaneet, että PELAn sosiaalityöntekijä olisi ollut ”heidän puolellaan”. He olivat ihmetelleet, miksi tämä oli pysytellyt sivussa, eikä ollut ottanut asiakseen selvittää uusille sijaisvanhemmille, mitkä asiat sopimuksessa olivat tulevaisuuden kannalta tärkeitä tai missä kohdissa olisi pitänyt olla tarkkana. Tässä suhteessa perhehoitajat olivat kokeneet jääneensä yksin. He eivät olleet täysin ymmärtäneet sopimuksen sisältöä ja vaikutuksia. Lisäksi sopimus oli monesti ollut jo valmiiksi täytetty, vain allekirjoituksia vailla. Sijaisvanhemmat olivat myös olleet hämmentyneitä eri sosiaalityöntekijöiden tehtävistä ja rooleista sopimuksentekovaiheessa. Toisaalta sijaisvanhemmat olivat sopimuksentekovaiheessa olleet niin euforisessa onnenteilassa lapsen tulosta, että eivät olleet täysin selvillä siitä, mistä kaikesta oikein sovitaan. Voisi sanoa, että vanhemmat olivat tästä onnenteilasta johtuen jopa suorastaan oikeustoimikelvottomia. Sopimusasiaan he olivat heränneet vasta paljon myöhemmässä vaiheessa, kun lapsen kanssa oli eletty pidempään yhteistä elämää.

PRIDE-koulutukseen kuuluu osio, jossa kerrotaan juridisista ja sopimusasioista, mutta monesti se jätetään kurssista pois. Silloin sosiaalityöntekijän rooli allekir-

joitustilanteessa on merkittävämpi kuin hän ehkä itse ymmärtää. Muutamat haastateltujen kommentit kuvaavat hyvin allekirjoitustilannetta:

Ei sillon ihan alkuun, ei. Mitään ei tiedetty sillon ensimmäisen lapsen kohdalla. Nimi vaan pantiin paperiin ja hymyiltiin idioottina onnesta. (H3)

Ne oli ne paperit siinä valmiina ja sitte ne allekirjoitettiin. Siinä olis voinu kyllä vähän tarkemmin neuvoa. (H8)

Haastateltujen sijaisvanhempien kokemuksen mukaan koulutuksessa pitäisi aina olla mukana osio, jossa selvitetään toimeksiantosopimusten sisältöä ja sopimuksessa huomioon otettavia asioita sekä niiden vaikutusta sijaisvanhemman työhön ja sijoitettuun lapseen. Myös talousasioita, tukien hakemista sekä vapaiden käytännön toteuttamista pitäisi käsitellä jo Pride-koulutuksessa. Samansuuntaisiin tuloksiin ovat tulleet myös Hämäläinen ja Immonen (2013, 40–41) ja Peltonen (2011, 38). Sopimukseen perehtymisen tärkeyttä korostaa myös lakimies Jarkko Helminen (2008, 118) kirjassa Terveisiä sijaisperheestä. Kokemuksiensa pohjalta sijaisvanhemmat korostivat, että koulutuksessa pitäisi tähdentää loma- ja vapaajärjestelyjen sujumisen tärkeyttä ja niiden huomioimista jo sopimuksessa. Heidän mielestään lapsi hyötyy parhaiten levänneestä sijaisvanhemmasta ja toimivasta parisuhteesta. Koko perheen yhteistä loma-aikaa riittää silti. Sijaisvanhempien mielestä lasta ei saisi rangaista lastenkotisijoituksella vanhempien vapaapäivinä, vaan kotiin tuleva hoitaja pitäisi taata jo sopimuksessa. Myös lapsen oikeudesta kouluavustajaan, terapiaan tai lääkärin määräämään viivytyksettömään hoitoon tulisi keskustella ja kirjata sopimukseen. Näistä asioista sijaisvanhemmat kaipasivat enemmän neuvontaa myös arjessa.

Sopimuksentekoon ja rahaan liittyvät asiat ovat olleet useille haastatelluille sijaisvanhemmille jotenkin noloja eikä niistä ole kehdattu puhua. Oma tietämättömyys sopimusasioista nolotti ja rahasta puhuminen sai sijaisvanhemman tuntemaan itsensä ahneeksi, vaikka esimerkiksi polkupyörä tai tietokone olivat tärkeitä välineitä lapsen tai nuoren koulunkäynnissä. Usein ei myöskään ollut kehdattu pyytää korvausta sosiaalityöntekijältä, vaan ostettiin lapsen hankinnat ”omalla rahalla”. Pari haastateltavan kommenttia kuvaa asiaa:

Onhan se nyt myöhemmin noloo, et tei ymmärtänny sopimuksesta mitään muuta, ku et nyt se lapsi vihdoin tulee. Ei kyl kehtaa kertoa. (H3)

Ja sitte toi raha. Moni kun luulee, että tästä tehdään niinkun tiliä. Ne sotkee nää (sijaisperheet) johonkin laitospäiväpaikkaan. Vaikka en mä tätä niinku rahan takia todellakaan tee! Mutta kuluja on. Ja ku lapset kasvaa, niin kylhän sitä menee. Mut ei aina kehtaa pyytää. Maksaa sit vaan itte. (H7)

Haastatellut sijaisvanhemmat saavat sijoitettujen lasten hoitamisesta hoitopalkkiota sekä kulukorvausta, joka riittää lapsen perustarpeisiin, vaatteisiin, edullisiin harrastuksiin ja pienimuotoisiin hankintoihin. Se ei riitä kalliimpiin hankintoihin, kuten kunnan polkupyörään, useimpiin harrastusvälineisiin ja -maksuihin tai lomamatkoihin. Niistä pitää aina neuvotella sijoittavan kunnan kanssa erikseen. Sijaisvanhemmat harmittelivat erityisesti useiden perusharrastusten, kuten jalkapallon tai koripallon kallistumista lapsiperheille kohtuuttomiksi.

6.2 Sijaisvanhempien ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyön merkitys

Haastatellut sijaisvanhemmat olivat tehneet yhteistyötä Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän kanssa pääasiassa sijoitetun lapsen asioissa. Alkuvaiheessa etenkin oli haettu tukea erilaisissa, sijaislapsia koskevissa käytännön pulmissa. Samanlaisia tuloksia oli saanut myös Hämäläinen ja Immonen (2011), Kemiläinen (2012) ja Peltonen (2011). Monesti sijoitetut lapset olivat niin sanotun kuuherruskuukauden jälkeen oireilleet monin tavoin ja siihen oli haettu apua tai tukea, jota oli tarvittu myös lasten fyysisten ja psyykkisten ongelmien selvittelyyn. Apua oli joissakin perheissä haettu myös biologisten vanhempien tai sukulaisten käyttäytymisen takia. Sijaisvanhempien omaa jaksamista ei juuri ollut otettu puheeksi puolin eikä toisin, mikä oli joissakin tapauksissa hämmästyttävää. Työnohjausta oli saanut omasta pyynnöstään yksi perhe.

Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijä oli koettu pääasiassa läheiseksi ja tärkeäksi yhteistyökumppaniksi, jota oli helppo lähestyä. Erityisen tärkeänä koettiin se, että sosiaalityöntekijä pysyi samana ja hänet sai kiinni nopeasti. Silloin sijaisvanhemmat saivat huoleensa pikaisesti apua ja tilanteen käsittely saatiin

alkuun. Usein Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän tavoitti jo saman päivän aikana tai viimeistään seuraavana. Tuen hakijana oli yleensä perheen äiti.

Hän on ollu tosi ihana. Hänen kanssaan on menny tosi hyvin. Oon uskaltanu ja pystynny soittaa hänelle koska vaan. Ja aina oon saannu avun nopeesti. (H8)

Pitkäaikainen yhteistyö oli myös tuonut uskottavuutta sijaisvanhemman asiantuntemukseen lapsen asioissa, mikä on helpottanut avun saamista ja asioiden etenemistä. PELA:n sosiaalityöntekijästä olikin tullut monelle pitkäaikaiselle sijaisvanhemmalle läheinen kumppani, joka oli auttanut perhettä jaksamaan monen vaikean jakson läpi. Hänen ammatillinen asiantuntemuksensa ja valmiutensa tulla tueksi hankalissa tilanteissa oli koettu helpottavaksi. Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän mukanaolo esimerkiksi kouluneuvotteluissa oli antanut samalla arvovaltaa myös sijaisvanhemman esittämille näkemyksille, joita ei muuten ollut koulussa noteerattu. Sosiaalityöntekijän avulla saatiin myös konsultaatioapua asiantuntijoilta välillisesti tai suoraan. Esimerkiksi Pelastakaa lapset ry:n lastenpsykiatrin, Jari Sinkkosen konsultaatiot olivat olleet suureksi avuksi.

Sitte kun on pitkäaikainen suhde PELAn työntekijän kanssa, niin sut otetaan vakavasti. Kun sä soitat ja kerrot, että nyt on tällöinen ongelma, niin se asia lähtee hoitumaan. Se helpottaa sitä kanssakäymistä ja työntekoa. (H1)

Toimivan yhteistyön lisäksi sijaisvanhemmillä oli myös toisenlaisia kokemuksia yhteistyöstä. Sijoituksen alkaessa uudet sijaisvanhemmat olivat olettaneet, että PELA:n sosiaalityöntekijä oli myös heidän asioidensa hoitaja. Pelastakaa lapset ry oli kuitenkin tehnyt tukemisesta toimeksiantosopimuksen sijoittavan kunnan kanssa, eikä PELA:n sosiaalityöntekijällä ollut varsinaista sopimussuhdetta sijaisvanhempiin. Näin ollen sijaisvanhemmillä ei ollut täysin omaa neuvonantajaa tai asiantuntijaa, elleivät nämä sitä itse erikseen hankkineet. Tämä on ollut ja on edelleen monelle sijaisvanhemmalle epäselvä asia.

Yksi kehittämistä vaativa aihe on ollut työntekijöiden vaihtumiseen liittyvät tilanteet, joissa viestintä ei ole toiminut. Lähtevä työntekijä ei ole muistanut informoida asiakastaan ja tämä on jäänyt tietämättömyyteen. Heillä ei ole ollut yh-

teistyökumppania tai henkilöä, johon ottaa yhteyttä. Pitkä yhteistyö on saattanut päätyä sanoitta. Uusi sosiaalityöntekijä on joutunut ottamaan vastaan loukkaantuneen asiakkaan ja uusi yhteistyö on lähtenyt liikkeelle kangerrellen. Sijaisäidin kommentti kuvaa tyhjää tunnetta:

Työntekijä vaihtui, vaihtui siinä, ja sit me ei pitkään aikaan edes tiedetty, kuka meidän sosiaalityöntekijä oli. Sit vaan joku uus ihminen lähetti joulukortin. Ei siitä nimestä saanu selvää. (H3)

Myöskään lyhytaikaisten sijaisten kanssa työskentelyyn sijaisvanhemmat eivät jaksaneet panostaa täysillä. He tunsivat olonsa yksinäiseksi, varsinkin jos lyhytaikaisia sijaisia oli ollut monta peräkkäin. Silti kaksi perhettä oli hyötynyt osavasta sijaisesta, jota erityisesti lapset olivat jääneet kaipaamaan.

Sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijä oli jäänyt monelle sijaisvanhemmalle valittavan etäiseksi. Häntä lähestyttiin useimmiten vain, jos piti saada lapselle kustannuksia aiheuttavaa terapiaa, hoitoa tai jotain isompaa hankittavaa. Sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijä tavattiin ehkä kerran vuodessa päivityspalaverissa, yhdessä PELAn työntekijän kanssa, mutta muuten häntä ei juuri kohdattu. Poikkeuksena olivat sijaisvanhemmat, joilla oli hyvin sairaita tai paljon apua ja tukea vaativia sijaislapsia. Heillä saattoi olla hyvin tasavertainen suhde molempiin sosiaalityöntekijöihin, joskus jopa parempi suhde kunnan työntekijään.

Joillakin sijaisperheillä oli lapsia useammasta kunnasta, joilla oli erilaiset yhteistyö- ja toimintatavat tai tukien maksuperiaatteet. Tällöin sijaisvanhemmille tuli eettisiä tai taloudellisia ongelmia, koska lapset saivat täysin erilaisia etuja tai tukia, vaikka asuvat samassa perheessä. Lapset olivat silloin eriarvoisia esimerkiksi varusteiden tai harrastusten suhteen. Samanlaisia tuloksia oli saanut myös Hämäläinen ja Immonen (2013) ja Kemiläinen (2012). Näissä tapauksissa sijaisvanhemmat olivat korjanneet eriarvoisuutta omasta kukkarostaan. Sijaisvanhempien tunteja kuvaa seuraava kommentti:

Ku lapsi kasvaa, ni se tarttee uuden pyörän. Ei sitä voi polvet suussa ajaa. Mut kunta tykkää, et justhan se sai... Eikä auta, pitää ostaa itte se pyörä. Muuten se laps sit juoksee muitten perässä kouluun. Tai ei mee ollenkaan. (H6)

Keskusteltaessa kahden eri sosiaalityöntekijän kanssa työskentelemisestä, menivät mielipiteet ristiin. Osa sijaisvanhemmista koki, että työskentely kahden sosiaalityöntekijän kanssa oli hankalaa ja osa koki, että työskentelyssä ei ole mitään ongelmaa: Kahden sosiaalityöntekijän paikalle tulosta ollut suuri apu esimerkiksi tilanteissa, jossa koululle oli pitänyt vakuuttaa lapsen tarvitsevan kouluavustajaa tai teini-ikäisen käyttäytymiseen oli pitänyt laittaa rajoja.

Kun mentiin koululle kahden eri sosiaalityöntekijän kanssa, niin meitä uskottiin ihan eri lailla. Alkoivat kuunnella meitäkin. (H4)

Kun neljä aikuista, joista kaksi oli asiantuntijaa, kertoi nuorelle mitä hänen toilailuistaan seuraa, niin uskottavuus oli ihan eri luokkaa. (H2)

Toisaalta kahden työntekijän kanssa työskenteleminen tuntui hankalalta, kun samat asiat piti kertoa, perustella tai raportoida kahteen kertaan. Ongelmatilanteissa toiselta sai henkistä tukea ja toiselta piti pyytää rahoitusta esimerkiksi lapsen terapiaan tai muuhun tarvittavaan. Olisi ollut helpottavaa, jos sosiaalityöntekijät olisivat voineet hoitaa talous- tai menettelytapa-asiat keskenään eikä sijaisvanhemman olisi tarvinnut toimia tavallaan välikätenä.

Enste mä soitan PELAn sossull. Sit mä soitan kunnan sossull, ja sit mä soitan taas PELAn sossull ja kerron mitä se toinen sano. Ja tää voi jatkua muutaman kierroksen. Kyl se joskus turhauttaa. Eiks ne vois soitella keskenään ja sit kertoo meille, miten pitää toimia. (H6)

Pääasiassa yhteistyö kahden sosiaalityöntekijän kanssa oli aineiston perusteella sujuvaa ja ongelmatonta, joskin alkuvaiheessa eri sosiaalityöntekijöiden rooli ja työnjako olivat olleet sijaisvanhemmille epäselviä. Pitkään työskennelleet sijaisvanhemmat olivat kuitenkin käytännössä oppineet, miten pitää toimia ja millaisia asioita käsiteltiin kenenkin kanssa. Siitä huolimatta kaivattiin selkeitä ohjeita siitä, mitä asioita kukin hoitaa. Ehdotettiin jonkinlaisen sijaisvanhempien käsikirjan laatimista ja jakamista sijaisvanhemmille. Tietoa löytyy eri järjestöjen nettisivuilta, kuten Pelastakaa Lapset ry ja Perhehoitoliitto ry sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Sosiaaliportin sivuilta, mutta kattavaa käsikirjaa yksissä kansissa kaivattiin. Muutamat sijaisvanhemmat mainitsivat, että Perhehoitoliiton

julkaisema Perhehoidon tietopaketti (Hakkarainen, Kuukkanen ja Piispanen 2013) voisi ehkä toimia käsikirjana tai sen osana.

Haastatellut sijaisvanhemmat olivat kokeneet PELAn sosiaalityöntekijöiden tuen erittäin tärkeänä oman jaksamisensa kannalta. Nopeasti saatu keskusteluyhteys oli usein auttanut heti tai sen avulla oli saatu ongelmien selvittelyprosessi käyntiin ja apua erilaisiin tilanteisiin. Huoli lapsesta, lapsen terveydestä tai haasteellisesta käyttäytymisestä oli päällimmäisin syy, jonka takia sijaisvanhempien jaksaminen oli koetuksella. Myös biologiset vanhemmat tai sukulaiset saattoivat vaikeuttaa elämää. Sosiaalityöntekijän ymmärtävä ammatillinen neuvonta ja osaaminen olivat auttaneet eteenpäin ja helpottanut jaksamista. Usein pelkkä huolen ilmaiseminen riitti helpottamaan paineita. Oli kuitenkin ollut tilanteita, joissa sijaisvanhemmat eivät olleet kertoneet jaksamisongelmistaan, koska olivat pelänneet että se tarkoittaisi lasten menettämistä. Tässä kohtaa koulutus ja neuvonta ei ollut onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla.

Mukavia ja jaksamista ylläpitäviä toimintoja ovat olleet Pelastakaa lapset ry:n järjestämät Linnanmäkipäivät ja mahdollisuus osallistua Helsingin Huvilateltan konsertteihin sekä perheleirit, jonne on päässyt 5–6 perhettä vuosittain. Myös koulutuspäivät oli koettu positiivisina.

6.3 Sijaisvanhempien vapaiden mahdollistaminen

Sijaisvanhemmilla on lakimääräinen oikeus vapaapäiviin, joita on yksi päivä kuukaudessa (Perhehoitajalaki 1992/314, 6–6a). Myös pidemmästä vapaasta on voitu sopia. Tutkimusaineiston mukaan vapaapäivien tai lomien pitäminen on kuitenkin muodostunut vaikeaksi asiaksi. Lakisääteisiä vapaapäiviä (Perhehoitajalaki 1992/314, 6a) ei ole voitu pitää, koska kunnilla ei ole ollut toimivaa lomasijaisjärjestelmää ja toimeksiantosopimuksissa ei oltu osattu sopia muunlaisesta järjestelystä asianmukaisine korvauksineen kuukaudessa. Sijoittavan kunnan ainoana vaihtoehtona on ollut sijoittaa lapset lastenkotiin sijaisvanhempien vapaan ajaksi, mutta tätä on pidetty lapsille liian pelottavana ja rangaistuksenomaisena vaihtoehtona. Lapset olivat usein tulleet lastenkodista ja sijoitus

sinne takaisin olisi voinut avata vanhat traumakokemukset uudelleen. Sijaisvanhemmat pitivätkin tätä vaihtoehtoa täysin poissuljettuna.

Sijaisvanhemmille vapaiden pitäminen tuotti jatkuvasti ongelmia. Lomapäiviä pyrittiin pitämään esimerkiksi lasten ollessa kotilomilla. Jos lapsilla ei ollut vierailupaikkaa, oli sijaisina käytetty isovanhempia, jotka saattoivat tulla pitkänkin matkan takaa, tai muita mahdollisia sukulaisia, jos sellaisia oli. Ulkopuolisia aikuisia hoitajia oli ollut mahdotonta saada. Nuoret hoitajat taas eivät olleet soveltuneet tehtävään, koska hoidettavat olivat olleet lähellä samaa ikäluokkaa, jolloin auktoriteetti ei ole toiminut ja on päädytty kaaokseen. Myös sijaislasten erityisyys asettaa hoitajille erityisvaatimuksia.

Ai lomitusta? Joo. Oikeus on laissa, mut missä se käytännössä on? Yli kahdeksankymppiset mummi ja ukki Pohjois-Suomesta on ollut joskus apuna. Siis yli kahdeksankymppiset vanhukset (nauraa). (H5)

Hoito-ongelmien vuoksi vapaapäivät jäivät usein pitämättä. Siitä seurasi sijaisvanhempien väsymistä ja jaksamisongelmia, mitkä eivät olleet kenellekään osapuolelle eduksi. Jotkut sijaisvanhemmat lomailivat erikseen, mutta se ei ole ollut hyvä ratkaisu parisuhteen kannalta. Siksi yleisimmin lomailaan koko perhe yhdessä, mikä tuo perheelle taas lisäkustannuksia, joita on ollut vaikea anoa ja saada, varsinkin yhteisiin lomamatkoihin.

6.4 Tuen tarve sijoituksen eri ajankohtina

Haastateltujen mukaan sijaisvanhemmat olivat tarvinneet eniten sosiaalityöntekijöiden tukea sopimuksentekovaiheessa. Lisäksi tukea oli tarvittu erityisesti sijoitetun lapsen neljässä elämänvaiheessa. Näitä ovat olleet: sijoituksen alkuvaihe, koulunkäynti 1-3 luokilla, murrosikä ja jälkihuoltovaihe nuoren itsenäistyessä.

Sijoituksen aloitusvaiheessa sijaisvanhemmat olisivat tarvinneet henkistä vahvistusta omiin kasvatuskäytäntöihinsä sekä tukea lasten käytöksen oikein ymmärtämiseen. Sijaisvanhemmilla ei ollut aina riittävästi tietoa lasten taustako-

kemuksista, mikä oli vaikeuttanut ymmärtämistä ja toimintatapojen löytämistä. Joissakin tilanteissa lasten kokemuksista ei yksinkertaisesti ollut tietoa, vaikka sosiaalityöntekijät olivat ennen sijoitusta pyrkineet sitä selvittämään. Lasten kokemukset olivat tulleet esille vähitellen, kun heidän elämänsä olosuhteet olivat sijaisperheessä vakiintuneet. Turvallisuuden tunteen kasvaessa lapset olivat pystyneet oireilemalla tai muutoin käsittelemään tai tuomaan esiin vaikeita kokemuksiaan. Oireet olivat olleet erilaisia käyttäytymis- tai fyysisiä oireita, sisäänpäin kääntymistä tai rakkauden riittämisen kokeilemista tekemällä pahaa itselleen tai muille. Oireilu oli koetellut sijaisvanhempia ja koko perhettä ja näihin asioihin oli haettu PELA:n sosiaalityöntekijältä apua ja toimintaohjeita. Sijaisvanhemmat olivat halunneet myös varmistaa, että he olivat osanneet käyttää oikeanlaisia keinoja hankalissa tilanteissa.

Se lapsi tarvitsi niin paljon, että hän suoraan sanottuna takertui minuun. Eikä voinu mennä mihinkään, ei edes vessaan yksin. Oli se aika raskasta. (H4)

Hänelle tuli koko ajan pieniä vammoja. Aina oli joku paikka auki. Ja helposti niitä tuli myös kaverille. Siitä oltiin huolissaan. Jossain vaiheessa ne sitten loppui. (H6)

Myös biologisten vanhempien tai sukulaisten kanssa toimimiseen olisi tarvittu apua ja tukea erityisesti siinä vaiheessa, kun lapsi oli alkanut sopeutua sijaisperheeseen. Siinä vaiheessa joillakin perheillä oli esiintynyt erityisesti biologisen äidin taholta erilaisia mustasukkaisuusilmiöitä, kuten sijaisperheen ja erityisesti sijaisperheen äidin häirintää, uusia tapaamisvaatimuksia, lähtöpuheita lapselle ja jopa kanteluita viranomaisille. Joissakin tilanteissa joku sukulaisista oli aktivoitunut vaatimaan erilaisia asioita häiritsevällä tavalla. Näihin ongelmiin oli saatu erityisen hyvin apua PELA:n sosiaalityöntekijöiltä.

Sijaisvanhempien kokemuksen mukaan yksi suurimmista kriisivaiheita sijoitetun lapsen elämässä oli ollut koulun aloittaminen ja lapsen kolme ensimmäistä kouluvuotta. Koulun aloitus on ollut monelle sijoitetulle lapselle suuri erokriisin paikka. Ero turvallisista sijaisvanhemmista, uusi ympäristö, opettaja ja oman paikan etsiminen luokasta olivat olleet isoja haasteita. Koulun alkaessa sijoitetun lapsen aiemmat kokemukset olivat tulleet esiin, mikä oli vaikuttanut oppimiseen ja

koulukypsyyden alentumiseen. Alaluokilla oli monen lapsen kohdalla tullut esiin erilaisia uusia oppimis- ja sopeutumisvaikeuksia, jotka olivat vaatineet sekä koulun että kodin huomiota. Lapsen oireilun syiden selvittäminen oli ollut monelle sijaisvanhemmalle kovan työn takana. Pelastakaa lapset ry:n lapsipsykologin Jari Sinkkosen konsultaatiot oli koettu hyvinä.

Täs myöhemmäs vaiheessa oikeestaan ollaan tarvittu enemmänapua just ton koulun myötä ja niiden kouluvaikeuksien kanssa. (H4)

Sit saatiin PELA:lta sitä Sinkkosen konsultaatioapua ja homma lähti eteenpäin. Osattiin sit toimia oikein. (H8)

Sen sijaan diagnostiikkaan tai terapiaan tarvittavan luvan tai rahoituksen järjestymisen oli koettu olevan todella vaikeaa. Siihen ei PELAn sosiaalityöntekijöiden apu ollut tahdosta huolimatta riittänyt. Sijoittavan kunnan byrokratia oli saattanut viivästyttää avun saamista kuukausilla tai jopa vuosilla. Taistelu lasten oikeuksien puolesta oli koettu henkisesti ja taloudellisesti raskaana. Toisaalta asumiskunnan nihkeys palkata kouluavustajia on myös ollut suuri pettymys ja huolen aihe sijaisvanhemmille. Tässä kunnat olivat vedonneet rahapulaan, vaikka perusopetuslain (998/629) mukaan apuun olisi ollut oikeus ja lääkärin mukaan kouluavustaja olisi ollut lapselle olennaisen tärkeä. Sijaisvanhemmat olivat joutuneet jopa istumaan koulutunneilla turvaamassa lapsen opiskelurauhaa. Hankalinta oli ollut erityisen vaativien sijaislasten kohdalla, koska nämä saattoivat jäädä väliinpuotoajiksi.

Murrosikä aiheuttaa muutoksia useimpiin lapsiin. Haastateltujen mukaan sijoitetuilla lapsilla murrosikä oli tuonut mukanaan suurta kuohuntaa, mihin oli tarvittu apua ja tukea. Joissakin tapauksissa PELAn ja kunnan sosiaalityöntekijöiden puuttuminen oli ohjannut kovasti kapinoivan nuoren takaisin raiteilleen. Jotkut nuoret olivat kuvitelleet, että siirtymällä laitokseen pääsee vähemmillä säännöillä, kuin sijaisperheessä. Kun tieto oli korjattu asiantuntijoiden voimin, oli elämä palannut normaaliksi. Toisilla nuorilla taas murrosikä oli tarjonnut uuden mahdollisuuden korjaaviin kokemuksiin ja he olivat voineet eheytyä kokemuksistaan ja saaneet näin mahdollisuuden jatkaa elämää entistä paremmin eväin. On

myös mainittava, että joillakin lapsilla murrosikä oli mennyt ilman suuria kuuhuntoja sijaisperheessä. (Sinkkonen & Kalland 2011, 207.)

Se kulki sellaisissa viinaa käyttävissä aikuisten porukoissa ja karkas, jos kielsi menemästä. Tosi monta kertaa se haettiin kotia. Ei semmoset porukat ole hyväks noin nuorelle lapselle. Sit se meneminen vaan loppui. (H5)

Haastatellut sijaisvanhemmat olivat usein saaneet tukea ja tarvittavia neuvoja ongelmiinsa soittamalla PELAn sosiaalityöntekijälle. Jos ongelmat olivat sen laatuksia, että niitä ei voitu ratkoa heti, oli sosiaalityöntekijä ollut valmis konsulttoimaan PELAn asiantuntijoita tai muita asiantuntijoita avun tai tiedon saamiseksi. Joissakin tapauksissa sosiaalityöntekijä oli tullut kotiin tai mukaan kouluun neuvottelemaan lapsen asiasta. Joillekin sijaisvanhemmille oli järjestetty jopa Theraplay-koulutusta lapsen traumakokemusten käsittelyn tueksi. Pääasiassa tuki kuitenkin rajoittui neuvontaan ja toimintaohjeisiin. Parhaiten apua saatiin biologisten vanhempien tai suvun rajaamiseen ja sen laatuksiin asioihin, joihin sosiaalityöntekijöiden valtuudet ja osaaminen olivat riittävät. Lääketieteellisissä asioissa sijaisvanhemmat kertoivat tuntevensa paikkakunnan tarjonnan jopa paremmin kuin PELAn sosiaalityöntekijät.

Toisaalta PELAn uuteen perheleiritoimintaan oltiin erittäin tyytyväisiä. Näitä keksäleirejä oli järjestetty kahtena edellisenä vuotena. Leireillä oli ollut erikseen ohjelmaa sekä lapsille että aikuisille. Haastateltujen kertomusten mukaan kokemus on ollut hyvä ja erityisen voimaannuttava. Se oli suonut kaivatun lepo hetken arjesta ja lapset olivat saaneet tutustua toisiin vertaisiin samalla kuin aikuiset olivat saaneet lisätietoa sekä vertaistukea leppoisassa ympäristössä. Haastatellut ottivat tämän kokemuksen itse puheeksi ja olivat siitä yllättävän vaikuttuneita. Vertaistukikeskusteluista oli saatu voimia ja helpotusta pitkälle arkeen. Vertaistuen tärkeyttä ovat korostaneet myös Hämäläinen ja Immonen (2013), Kemiläinen (2012) ja Saarinen (2006). Mainittavaa on, että erityisesti miehet olivat löytäneet vertaistukikumppaneita ja olivat nauttineet keskusteluista toisten sijaisisien kanssa. Se on ollut merkittävää, koska miehet usein laistavat tavalliset vertaistukiryhmät. Leireillä oli syntynyt myös sekä lasten että aikuisten välillä ystävyysuhteita, jotka olivat jatkuneet vielä leirin jälkeen.

Se tuli oikein hyvään saumaan se PELAn leiri. Et päästiin sinne perheleirille. Ni sit mä pääsin keskustelemaan toisten sijaisisien kanssa. Siel sai avautuu, Ne on kyl sit hienoja leirejä. Siel on tenavill se oma juttunsa ja sit vanhemmat saa puhuu keskenään. (H7)

Pisimpään toimineet sijaisvanhemmat olivat ehtineet kokea sijoitettujen nuorten itsenäistymisvaiheet jo muutamaan kertaan. Heillä oli suuri huoli nuorten liian aikaisin päättyvästä sijaishuollosta tai jälkihuollon toimimattomuudesta. Heidän mielestään sijoitetut nuoret eivät olleet saaneet riittävää tukea itsenäistymiseen. Useimmiten nuoret olivat saaneet jonkin summan rahaa, jolla sai välttämättömät kalusteet ja tuki päättyi siihen. Jotkut nuoret olivat saaneet tukea myös vuokratakuun muodossa. Asunnon hankinta oli pitänyt hoitaa omatoimisesti tai sijaisvanhempien verkoston avulla. Oli yleistä, että sijoitetut nuoret eivät osanneet hoitaa raha-asioitaan vielä tässä vaiheessa, vaikka heitä oli perheissä opastettu. Nuoret olivat yllättävän usein ajautuneet velkaongelmiin tai maksuhäiriöihin seurannaisvaikutuksineen. Jos ongelmat olivat menneet niin pahaksi, että nuori oli menettänyt asunnon ja luottotietonsa, ei sijoitetulla nuorella ollut paikkaa, mihin palata, kuten peruserheen nuorilla on. Jotkut sijaisperheet olivatkin ottaneet nuoren hoiviinsa siitä huolimatta, että tällä ei ollut enää virallista hoitosuhdetta sijaisperheeseen. Nuoren elämässä oli haluttu pysyä myös koko aikuisiän, sillä monella ei ollut muuta perhettä, kuin sijaisperhe. Samanlaisia tuloksia oli saanut myös Suvi Saarinen Pro Gradu -työssään (2006, 53).

Jos on kovin traumatisoitunut lapsi, niin 15-vuotiaana se kronologinen ikätaso onkin vasta 12–13. En usko, että se pärjää omillaan vielä 21-vuotiaana. Et kyllä se tuki jää meille, vaikka kaikki sopimukset on päättyneet. Toivois, että ois joku mahdollisuus sit kääntyä viranomaistenkin puoleen. Eikä ottaa kaikkea vastuuta itelleen. (H2)

Sijaisvanhempien mielestä monet sijoitetut nuoret eivät taustakokemustensa takia ole olleet kypsiä täysin itsenäiseen elämään vielä 21-vuotiaana, jolloin jälkihuolto päättyy. Monet sijoitetut lapset aloittivat koulun myöhemmin tai joutuivat kertaamaan koululuokkia. Monilla lapsilla oli ollut myös traumakokemuksia, kehitysongelmia tai mielenterveysongelmia, jotka hidastivat aikuistumista. 21-vuotiaana heillä saattoi olla vielä opiskelut alussa ja he tarvitsivat paljon tukea. Tästä syystä monet sijaisvanhemmat olivat auttaneet kotoa muuttaneita

sijaislapsia vielä pitkään virallisen jälkihuoltoian jälkeenkin, koska heidän mielestään nuorta ei saa jättää heitteille. Sijaisvanhempien mielestä jälkihuollon ikärajan pitäisikin olla 23–25 vuotta.

Siinä mennään pieleen. Että tehdään monen vuoden työ. Ja siellä loppupäässä sitten jätetään yksin! Jos ajatellaan ammatillisessa mielessä, niin tavallaan se on vapaaehtoistyötä sen jälkeen, kun lapsi täyttää 18/21. Harva siitä kyllä kieltäytyy. Ei sitä voi! (H1)

Ongelmallinen asia oli myös nuorten armeija-aika. Tästä ajasta maksetaan ai-noastaan vuorokausikorvaus niiltä päiviltä, joina nuori käy kotona. Nuorella piti kuitenkin olla paikka, johon hän tuli. Hänellä piti olla edelleen oma huone, jossa hän sai yksityisyyttä ja voi levätä esimerkiksi viikon metsäleirin jälkeen. Hän tarvitsi myös edelleen uusia siviilivaatteita, kenkiä, ruokaa, käyttörahaa ja puhelimen, jotka ovat itsestäänselvyyksiä nykyelämässä. Lomia oli armeijan muutosten takia lähes joka viikonloppu. Sijaisvanhemmilla säilyi vastuu lapsesta, mennot kasvoivat, mutta tulot romahtivat. Joskus tästä syntyi ristiriitoja.

6.5 Sijaisvanhempien asema ja rooli lapsen asioiden hoitamisessa

Parhaimmillaan sijaisvanhempien yhteistyö viranomaisten, sosiaalityöntekijöiden ja muiden yhteistyökumppaneitten kanssa oli ollut toimivaa, toisiaan tukevaa ja tuloksellista. Yhteistyötä lapsen hyväksi oli tukenut myös jaettu vanhemmuus biologisten vanhempien kanssa ja positiivinen kanssakäyminen lasten muiden sukulaisten kanssa. Sijaisvanhempien näkemysten huomioon ottaminen ja asiantuntijuuden kunnioittaminen edesauttoi yhteistyötä lasten parhaaksi. Pitkään toimineilla sijaisvanhemmilla oli paljon kokemusta erilaisista lapsista, näiden hoitamisesta ja tukemisesta eri elämänvaiheissa. Oli myös ilmiselvää, että haastatellut sijaisvanhemmat rakastivat sijaislapsia aivan kuin omiaan ja halusivat näiden parasta. Ehkä juuri siksi sijaisvanhemmat olivat valmiita taistelemaan lasten oikeuksien ja hoidon puolesta, kukin voimavarojensa mukaan.

Haastateltavat ilmaisivat, että he monesti olivat kokeneet roolinsa sijoitettujen lasten asioiden hoitamisessa epäselväksi. Arjessa vanhemman rooli toimi, mutta kun lapsilla ilmeni ongelmia, oli sijaisvanhempien asiantuntemus lasten ja

näiden asioiden tuntijana asetettu kyseenalaiseksi. Näin oli tapahtunut etenkin koulussa ja haettaessa apua lapsen mielenterveys- tai muihin ongelmiin. Sijaisvanhempien osaaminen ja toiminta leimattiin helposti ylilyönniksi tai yliherkkyydeksi. Kouluneuvotteluihin sijaisvanhemmat olivat joutuneet hakemaan lisätukea sekä PELAn että kunnan sosiaalityöntekijöiltä. Koulut olivat olleet erityisen innottomia järjestämään henkilökohtaista avustajaa tai luokka-avustajaa lapsen tueksi.

Koulussa ne kuunteli meitä vasta, kun sossut tuli paperipino mukanaan ja selitti, et lapsi ehdottomasti tarvitsee oman avustajan. Avustaja saatiin sitten, mutta koko luokalle ja vaan osavuodeksi. (H4)

Sijoittavan kunnan kanssa työskennellessä oli tuen riittävydessä ollut eniten toivomisen varaa. Kun lapselle tarvittiin lääketieteellistä tukea, diagnoosia, apuvälineitä tai avustajaa, ei se ollut helposti onnistunutkaan. Sosiaalityöntekijät olivat olleet aika keinottomia avun järjestämisessä lapselle, jonka he olivat sijoittaneet. Sijaisvanhemmat olivat usein joutuneet suorastaan taistelemaan lapselle niitä etuja tai palveluja, jotka lapselle kuuluisivat. Sellaisissa tilanteissa sijoittavan kunnan eri edustajista oli tullut sijaisvanhempien vaatimuksia vastaan taistelevia, kun heidän olisi pitänyt vanhempien mielestä taistella rinta rinnan lapsen oikeuksien puolesta. Näissä tilanteissa sijaisvanhemmat jäivät yksin taistelemaan niistä oikeuksista, jotka lapselle olisivat kuuluneet. Se koettiin kaikkein hankalimpana ja raskaimpana sijaisvanhemmuuden työn osana. Näihin asioihin on kiinnitetty yleistä huomiota myös Terveiden ja hyvinvointilaitoksen, kuntien päätösten tueksi laatimassa julkaisussa 1/2012 ”Lapsi kasvaa kunnassa”, jonka kirjoittajina ovat olleet Salmi, Mäkelä, Perälä ja Kestilä. Sijaisvanhemmat eivät kokeneet hakevansa hoitoa tai etuja itselleen, vaan nimenomaan lapselle ja lapsen parhaaksi. Vastapuolena olivat usein olleet sijoittavan kunnan talousrajoitukset ja lapsen tarpeita oli ”ylenkatsottu” taloudellisten asioiden takia. Tällaisissa tilanteissa apu ja parhaat neuvot oli yllättävästi saatu lääkäreiltä tai vastaavilta. Taistelutilanteet olivat kuitenkin vieneet paljon sijaisvanhempien voimavaroja ja aikaa ja turhauttaneet heitä eniten. Turhautuminen saattoi myös tulla sijaisvanhemmille kalliiksi, sillä joskus he olivat itse maksaneet hoitoja yksityislääkäreillä tai terapeuteilla vain siksi, että lapsi olisi saanut nopeammin avun,

jota tarvitsi. Kaikilla sijaisvanhemmilla ei toki ollut tähän mahdollisuutta. Tähän asiaan sijaisvanhemmat toivoivat eniten korjausta sen lisäksi, että he toivoivat eri kuntien toimivan yhtenäisten pelisääntöjen mukaisesti, nykyisten eriarvoistavien käytäntöjen sijaan.

Kun lapsi tarvitsee terapiaa, niin ensin lääkäri tutkii ja määrää sitä. Sitten se menee johonkin sossun ryhmään ja sitten johonkin johtoryhmään ja vasta sitten sitä saa, jos saa. Ja sitten onkin tän vuoden rahat kunnassa käytetty. Ei siinä lapsen etu toimi. (H5)

6.6 Kuntien perhehoitajapankit

Kunnat ovat alkaneet perustaa perhehoitajapankkeja yhteistyönä, jotta he voisivat täyttää lastensuojelulain ja perhehoitajalain uudet vaatimukset perhehoidosta ensisijaisena sijoitusmuotona. Ne ovat halunneet myös yhtenäistää ja parantaa mukana olevien kuntien resursseja ja eriarvoisia palkkiokäytäntöjä. Perhehoitajapankit ovatkin alkaneet tuottaa tulosta sikäli, että ne ovat aiempaa käytäntöä tehokkaammin voineet rekrytoida uusia sijaisperheitä kuntien yhä kasvavaan tarpeeseen. (Lastensuojelulaki § 50, Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.)

Tällaisia pankkeja ovat perustaneet muun muassa Keski-Uudenmaan Kuuma-kunnat, joilla on Perhehoitoyksikkö Pihlaja sekä Hämeenlinnan seutukunnat, joilla on Perhehoitoyksikkö Kanerva. Entisten toimijoiden lisäksi nämä kouluttavat ja rekrytoivat sijaisperheitä itse. (Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a.; Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a.) Haastateltujen käsityksen mukaan nykyiset sijaisperheet, joiden sijaislapset ovat edellä mainittujen perhehoitoyksiköiden alueilta, kuuluvat vastaisuudessa näiden palvelujen piiriin. Vähitellen myös sijaisperheiden tuki siirtyy näille järjestäjille, mikä tulee olemaan suuri ja mullistava muutos sijaisvanhemmille. Osaa myös pelottaa perhehoitoyksiköiden resurssien rajallisuus ja pelko tuen toimimattomuudesta. Toistaiseksi sijaisvanhemmat ovat hyvin epäileviä. Tukihenkilöihin on toistaiseksi ollut vaikea saada yhteyttä ja PELAn nopeiden tukipalvelujen menettämistä pelätään.

Tutkimusaineiston mukaan perhehoitoyksiköiden tulo on näkynyt sijaisperheillä toistaiseksi palkkioiden ja kulukorvausten nousuna tai laskuna. Tavallisten las-

ten osalta korvaukset ovat nousseet, mutta erityislasten osalta ne ovat osittain laskeneet. Tämä johtuu maksujen yhtenäistämisestä, jossa erityiskorvattavuudet ovat erilaisia, kuin aiemmin. Sijaisvanhemmilla oli kahdenlaisia kokemuksia liittyen palkkioiden muutoksiin:

No mullahan niin sanotusti palkka nousi, kun kunta liitty johonkin yhteenliittymään ja siellä oli paremmat korvaukset. Se oli sellanen niinku positiivinen juttu. (H7)

Me hoidetaan tätä erityislasta nyt pienemmällä palkkiolla, kun aiemmin, koska uudella toimijalla ei ole korvausluokkaa näin kipeille lapsille. Enkä sitten kehdannut rahasta tapella. (H3)

7 TUTKIMUSTULOKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

7.1 Pelastakaa lapset ry:ltä saatu tuki

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan sijaisperheet ovat pääosin olleet hyvin tyytyväisiä Pelastakaa lapset ry:ltä saatuun tukeen. Sijaisvanhemmat arvostivat erityisesti nopeaa tavoitettavuutta ja pitkäaikaista luottamuksellista tukisuhdetta, jolloin kumpikin osapuoli tunsu toisensa ja yhteistyö toimi luottamuksellisesti ja mutkattomasti. Asiat etenivät sujuvammin, kun osapuolet tiesivät taustat ja toisensa toimintatavat. Silloin myös molemminpuolinen arvostus ja luottamus toimivat työskentelyn pohjana. Tärkeää oli myös käytännönläheinen ja konkreettinen neuvonta ja apu ongelmatilanteissa, sekä asiallinen ja lämmin suhtautumistapa sekä sijaisvanhempiin, lapsiin että biologisiin vanhempiin. Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet muun muassa Hämäläinen ja Immonen (2013) sekä Saarinen (2006).

Lasten ongelmat olivat tulleet esiin useimmiten koulunkäynnin alettua. Erilaiset kiusaamis- ja eristämistapaukset olivat olleet yleisiä. Usein sijaislapset olivat olleet erilaisia kuin muut. Taustansa takia he eivät helposti oppineet kaikkia sanattomia tai sanallisia käytössääntöjä uudessa yhteisössä, jossa lisäksi piti ansaita paikkansa. Myös erilaiset oppimis-, hahmottamis- ja kehitysongelmat tulivat esiin ensimmäisten kolmen aloitusluokan aikana. Joillakin ilmeni myös mielenterveysongelmia tai paniikkikohtauksia, joita ei ollut esiintynyt aiemmin. Pelastakaa lapset ry:n tuki oli ollut näissä asioissa korvaamattoman tärkeää. Monet arvostivat erityisesti mahdollisuutta Pelastakaa lapset ry:n asiantuntijan konsultointiin. Konsultointiapua oli saatu erityisesti lastenpsykiatrian erikoislääkäri Jari Sinkkoselta. Sen sijaan muilta viranomaisilta oli avun saanti ollut hankalaa ja työlästä. Samanlaisia kokemuksia oli sijaisvanhemmillä myös Koistisen (2011, 27–30), Hämäläisen ja Immosen (2013, 47–49) sekä Saarisen (2006, 58–66) tutkimuksissa.

7.2 Lisää tietoa, koulutusta ja tiedottamista

Toimeksiantosopimuksen teossa uudet sijaisvanhemmat olisivat tarvinneet paljon enemmän tietoa ja tukea, jotta olisivat osanneet ottaa huomioon lapsen hoidollisuuden ja tarvittavat erilaiset tukimuodot. Tätä haluttiinkin lisätä sekä Pride-valmennukseen ja muuhun neuvontaan. Sijaisvanhemmat halusivat myös enemmän tietoa omista ja lasten oikeuksista. He kaipasivat tarkempaa faktatietoa siitä, miten lapsen hoidollisuus ja sen muutokset vaikuttavat lapsen saatavilla oleviin tukipalveluihin, -palkkioihin ja muuhun apuun, kuka auttaa missäkin asioissa ja muuta käytännön elämään liittyvää juridista tietoutta. Samansuuntaisia tuloksia olivat saaneet myös Hämäläinen ja Immonen (2013, 40–41), Saarinen (2006, 70–72) ja Helminen (2008, 118–119). Sijaisvanhemmat toivoivat näistä asioista myös kirjallista tietoa, jotta asioita voisi tarkistaa myöhemminkin. He ehdottivat, että Pelastakaa lapset ry laatisi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kattavan perhehoidon tietopaketin. Tietopakettina tai sen osana voisi käyttää esimerkiksi Perhehoitoliiton tietopakettia

Haastatellut toivoivat lisää ikätasoista kasvatustietoa ja sitä, että sosiaalityöntekijät tapaisivat useammin nimenomaan sijoitettuja lapsia, jotta lapset tuntisivat työntekijän enemmän omakseen. He arvostivat koulutusta ja perheleirejä ja halusivat niitä enemmän sekä tiedon, että samalla saatavan vertaistuen takia. Samansuuntaisia tuloksia on tullut esille myös Saarisen (2006) tutkimuksessa. Huomattavaa on, että erityisesti isät olivat hyötynneet perheleirien vertaiskeskusteluista. Pelastakaa lapset ry:n toivottiin tiedottavan sijaisperheisiin liittyvistä asioista ja erityisesti vaikuttavan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien palvelujen epäkohtiin. Näitä olivat muun muassa lasten koulu-, psykologi- ja terapiapalvelut, sijaisvanhempien vapaapäivien sijaisjärjestelyt sekä erityisen hoidollisten tai sairaiden lasten tukipalvelut.

7.3 Lapsen edun puolesta taisteleminen

Sijoitettujen lasten vaikeahoitoisuus on asettanut haasteita sekä sijaisperheille, että annettavalle tuelle. Sijaisvanhemmat jaksoivat hoitaa ja rakastaa heille us-

kottuja sijaislapsia, mutta kritisoivat sitä, että he joutuivat taistelemaan lapsille kuuluvista tuista, terapioidista ja hoidoista jopa sijoittavan kunnan kanssa. Tässä suhteessa tukea tarjoavan tahon ja kunnan sosiaalityöntekijän roolit olivatkin usein epäselvät. (Saarinen 2006, 75–81.)

Sijaislapset tarvitsivat myös perhehoidon ulkopuolista tukea ja hoitoa, mutta niitä oli vaikeaa saada. Samoin sijaisvanhempien vapaiden pitäminen ei ole onnistunut, minkä takia he alkavat uupua. Siinä on suuri riski sijoituksen päättymiselle, mikä ei ole kenenkään etu. Nämä ovat yhteiskunnan hoitamia asioita, jotka eivät kuulu Pelastakaa lapset ry:n tukipalvelujen piiriin, mutta vaikuttivat jokaisen sijaislapsen ja sijaisperheen elämiseen ja jaksamiseen. (Hämäläinen ja Immonen 2013, 52–53; Marjomaa & Laakso 2010, 83; Saarinen 2006, 57, 91.)

Suurin pulma lasten ongelmia selviteltäessä oli opettajan, koulun tai kouluviranomaisten asenne ja se, että sijaisvanhempien mielipidettä tai ammattitaitoa ei tunnustettu. Kouluavustajia oli mahdotonta saada, koska rahaa ei siihen riittänyt ja halua järjestämiseen ei löytynyt. Sijaisvanhemmat olivat joutuneet jopa itse olemaan läsnä luokassa, jotta lapsi oli saanut mahdollisuuden olla tunneilla. Vain yhdessä haastattelussa sijaisperheessä lapsilla ei ollut minkäänlaisia kouluvaikeuksia. (Saarinen 2006, 75–81.)

Sijaisvanhemmat kokivat joutuvansa käyttämään suhteettoman paljon aikaa ja voimavaroja taistellessaan lapselle lain mukaan kuuluvista palveluista, apuvälineistä ja avustajista, puhumattakaan lapselle kuuluvista hoidoista, terapioidista tai niihin vaadittavista tutkimuksista ja diagnooseista. Sijaisvanhemmat joutuivat mielestään liian usein olemaan lapsen edun valvojia ja niistä taistelijoita myös sijoittavan kunnan suhteen. Se vaatii paljon voimavaroja. Sijaisvanhemmat olivatkin joutuneet miettimään, kuka oikein on lapsen puolella. Ilman Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän tukea ja vertaistukea monet olisivat luovuttaneet. (Saarinen 2006; 76–81; Heinonen 2011, 11–15.)

7.4 Yhteistyö biologisten vanhempien kanssa

Suurimmalla osalla haastatelluista oli hyvät välit biologisten vanhempien kanssa ja jaettu vanhemmuus toimi hyvin. Ongelmana he kokivat joko vanhempien tekemät niin sanotut ”oharit”, kun nämä eivät ilmestyneet sovittuihin tapaamisiin tai vanhempien katoamiset moneksi vuodeksi. Myös liian tiheät vierailut biologisten vanhempien luona tuottivat huolta silloin, kun biologisen perheenolosuhteet olivat lapsen psyykeä vaurioittavia. (Marjomaa ja Laakso 2010, 62–63.)

Tukea sijaisvanhemmat olivat tarvinneet joidenkin lasten biologisten vanhempien kanssa esiintyneiden ongelmien suhteen. Ongelmia oli ollut erityisesti biologisten äitien kanssa siinä vaiheessa, kun lapset olivat alkaneet sitoutumaan sijaisperheeseen. Biologisen äidin pelko lasten menettämisestä kokonaan vieraalle ”äidille” oli joskus tuonut tullessaan mustasukkaisuudesta johtuvia riitilanteita ja jopa perättömiä rikosilmoituksia.

Haastateltavat olivatkin sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden pitäisi työskennellä paljon enemmän biologisten vanhempien ja erityisesti biologisten äitien kanssa. He jäävät usein liian yksin vaikeassa kriisitilanteessa, kun lapset on otettu huostaan ja sijoitettu pois heidän luotaan. Biologiset äidit jäävät ilman apua vaikeassa kriisissä, joka huostaanotto kaikille on. (Lastensuojelulaki 2007/417, 30 §; Kujala 2006, 11–16.)

7.5 Edunvalvonta, työnohjaus ja vapaiden pitäminen

Haastattelujen mukaan sijaisvanhemmille kuuluvista lisäkorvauksista, vapaiden pitämisestä tai koulutuspäivien toteutumisesta ei huolehtinut oikein kukaan. Oikeuksista lisäkorvauksiin kuultiin yleensä lasta hoitavalta lääkäriltä tai toisilta sijaisvanhemmilta, joiden kanssa käydyt vertaiskeskustelut koettiin tärkeiksi. Vertaistukea kaivattiinkin enemmän. (Perhehoitajalaki 1992/314, 6–6a; Helminen 2008, 118–119.)

Sijaisvanhemmat eivät voineet pitää lakimääräisiä vapaita, koska lapset olisivat joutuneet siksi ajaksi lastenkotiin, kun muuta lomapaikkaa ei ollut tarjolla. Toisin

sanoen lapsia rangaistaisiin, kun vanhemmat lähtisivät lomalle. Se ei sijaisvanhempien mielestä ole ollut eettisesti oikeudenmukainen ratkaisu, jolloin vapaat ovat jääneet pitämättä. Vanhemmat lomailivat aina lasten kanssa, eivätkä voineet pitää lakisääteisiä vapaitaan, jotka olisivat antaneet mahdollisuuden taukoon ja lisänneet jaksamista. Tässä piilee suuri riski sijoituksen keskeytymiselle. (Saarinen 2006, 61, 66–67.)

Työnohjausta tarjotaan vain erityistapauksissa. Vain yksi haastateltavista oli saanut sitä jonkun aikaa. Vertaistuki taas toimii vapaaehtoisvoimin, joten sitä ei monella paikkakunnalla ole. Koulutuksia pitävät usein järjestöt (esimerkiksi Pelastakaa lapset ry ja Perhehoitoliitto) ja niihin pitää erikseen anoa tukea sijoittavalta kunnalta, vaikka koulutus kuuluu sijaisvanhemmille. Myös lastenhoito-ongelmat vaikeuttivat koulutukseen osallistumista. (Perhehoitajalaki 1992/314, 7; Saarinen 2006, 65–67, 70.)

Yli puolet haastatelluista oli myöhemmin järjestäytynyt, mutta vain pieni osa toimi aktiivisesti. Järjestäytymisen roolia oli selvästi vaikeaa mieltää osana sijaisvanhemmuutta, vaikka epäkohtia oli mietitty ja harmiteltu. Useiden sijaisvanhempien mielestä oli noloa ja hankalaa edes pyytää lisäpalkkioita hyvin haasteellisten lasten hoidosta tai jopa korvauksia lasten yllättävistä kuluista. Tämä asenne tekee perhehoidon sijoittaville kunnille edulliseksi, mutta haastaa sijaisperheiden jaksamista ja taloutta. (Opinnäytetyön haastateltavat 2013.)

7.6 Sijaisvanhempien kehittämisehdotukset

Kuten haastatteluaiheiden käsittelyssä jo mainittiin, mainitsivat haastatellut sijaisvanhemmat kehittämiskohteita, joita parantamalla yhteistyö ja lapsen etu toteutuisivat paremmin. Aiheet liittyvät koettuihin ongelmakohtiin, mutta myös toiveisiin yhteistyön tavoista, sensitiivisyydestä ja tiheydestä. Myös koulutus, leiritoiminta ja vertaistuki olivat kehittämislistoilla (Opinnäytetyön haastateltavat; Saarinen 2006, 70.)

Osa kehittämiskohteista kohdistui suoraan Pelastakaa lapset ry:n toimintaan ja osa sijaisperheen muuhun tukeen ja toimintaan, josta on vastuussa lähinnä sijoittava kunta tai kuntayhtymä. Tässä käsitellään lähinnä Pelastakaa lapset ry:n toimintaan liittyviä kehittämistoiveita ja muut jätetään maininnalle.

Haastateltavien mielestä PRIDE-valmennukseen pitäisi aina sisällyttää myös valmennusohjelman viimeinen kohta yhdeksän, eli perhehoitajan asema. Sitä ei saisi jättää pois, vaan päinvastoin kohdan sisältöä pitäisi korostaa ja sisällyttää siihen ohjeistus siitä, millaisiin asioihin perhehoitajan sopimuksessa olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota, miten voi saada vertaistukea ja voisi järjestäytyä. Tämä lisäisi sijaisvanhempien tietoisuutta sekä tyytyväisyyttä tehtyyn sopimukseen ja valmiuksia tulevaan yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Tätä korosti myös Helminen (2008) kirjassa ”Terveisiä sijaisperheestä”. Sijaisvanhemmat toivoivat myös, että he saisivat jonkinlaiset ohjevihkon, johon olisi kerätty kaikki keskeiset asiat, oikeudet ja ohjeet. Yhteistyötä voisi tehdä esimerkiksi Perhehoitoliiton kanssa, joka on julkaissut aiheesta materiaalia. Neuvonta nähtiin tärkeänä osana tapahtumissa Pelastakaa lapset ry:n toimintaa. (Opinnäytetyön haastateltavat; Helminen 2008, 118–119.)

Sosiaalityöntekijän vaihtuessa sijaisperheille pitäisi aina ilmoittaa asiasta, vaikka uutta työntekijää ei olisi vielä valittu. Samalla ilmoitettaisiin, mihin voi ottaa yhteyttä väliaikana. Näin ei pääsisi tapahtumaan tilanteita, joissa sijaisvanhemmat eivät tiedä, mistä he saavat apua. Vakiintunut ilmoitusmenettelytapa helpottaisi molempien osapuolten toimintaa. Sijaisvanhemmat toivoivat myös, että uusi työntekijä lähettäisi mahdollisimman pian vaikka kirjeen tai sähköpostin, jossa hän esittelee itsensä vaikka kuvan kera. Näin yhteistyö alkaisi paremmin ja olisi helpompi tavata ensimmäisen kerran.

Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijöiden käyntejä toivottiin olevan useammin, vaikka kaksi tai kolme kertaa vuodessa. Käyntien yhteydessä toivottiin, että työntekijä aina keskustelisi tai leikkisi erikseen myös lasten kanssa, jotta lapset saisivat paremman ja luottamuksellisemman kontaktin työntekijään. Samalla työntekijä voisi havainnoida lapsia ja heidän oloaan perheessä. Sijaisvanhempien mielestä pelkkä yhteinen kahvikeskustelu ei tue tarpeeksi sijoitettuja lapsia.

Samanlaisia tunteja oli tullut esille myös Hämäläisen & Immosen (2013, 48) Koistisen (2011, 22) ja Saarisen (2006,76–77) tutkimuksissa.

Sijaisvanhemmat toivoivat, että Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijä tukisi heitä oma-aloitteisesti perheen voimavaroja koettelevissa kriiseissä, kuten lapsen sairastuminen, perheen tai biologisten vanhempien isot kriisit ja lasten vakava sairastuminen tai isot leikkaukset. Työntekijältä toivottiin myös kykyä havaita perheen hätä tai uupuminen, huomioida tilanne oma-aloitteisesti ja pitää silloin tiiviimmin yhteyttä perheeseen. Myös mahdollisen lisäavun selvittäminen helpottaisi perheiden oloa. Monesti perheet eivät uskalla tunnustaa uupumista, koska pelkäävät sen tarkoittavan lapsen menettämistä. Erityisesti toivottiin lisätukea haastavien lasten sijaisvanhemmille. Heidän työnsä on raskasta ja hyvin sitovaa. He tarvitsevat sekä henkistä tukea, että apua arjen toimintoihin ja aikaa hengähtää. Silloin yhteydenpito voisi olla tiiviimpää ja apu konkreettista.

Sijaisvanhemmat kaipaavat vertaistukea, mutta kurssimuotoisena se ei heidän mielestään toimi. Jonkinlainen säännöllinen, vapaamuotoinen vertaistuki-ilta voisi toimia paremmin. Siinäkin on monella ongelmana lastenhoidon järjestäminen. Vertaistukiryhmiä voisi olla muuallakin, kuin Helsingissä, sillä matkustaminen vie paljon aikaa ja vaatii enemmän hoitojärjestelyjä. Vertaistuen tärkeys ja merkitys on korostunut useissa tutkimuksissa, kuten Saarisen (2006, 67), Koistisen (2011, 20) sekä Koskisen ja Halmeen (2010, 51.)

Sijaisvanhemmat olivat saaneet parhaiten vertaistukea tauoilla kurssien ja koulutusten yhteydessä sekä perheleirien aikana. Erityisesti perheleirejä toivottiin enemmän ja useammin. Kokemuksen mukaan niiden yhteydessä lasten hoito oli järjestetty mallikkaasti ja aikaa vertaisten keskusteluyhteyksille oli moneen otteeseen. Kesäleirien lisäksi talvileirit olivat toivelistalla. Koulutuksiin tarvittaisiin lastenhoitoa tai lapsille omaa ohjelmaa, jotta vanhempien osallistuminen olisi mahdollista. ”Konkarit” muistelivat lämmöllä Järvenpään Seurakuntaopistolla järjestettyjä viikonloppukursseja, jotka olivat olleet toimivia, kun opiskelijat olivat järjestäneet lapsille ohjelmaa ja vanhempien juttelutaukoja oli ollut riittävästi.

Koulutus oli monen sijaisvanhemman mielestä hiipunut viime vuosina. He kaipaavat lasten eri kehitysvaiheisiin liittyviä koulutuksia, jotka keskittyisivät määrättyihin ikäryhmiin. Lasten kehitysvaiheisiin liittyvää koulutusta oli kaivattu myös Saarisen (2006) tutkimuksessa. Toiveena oli, että koulutuksia olisi useamman kerran vuodessa siten, että samana vuonna olisi useammalle eri ikäryhmälle kohdistettuja koulutuksia. Näin koulutusten välit eivät venyisi vuosiin. Myös muista sijaisperheisiin liittyvistä tai ajankohtaisista aiheista toivottiin koulutusta. Esimerkiksi sopimus-, laki- ja palveluasioista toivottiin lisätietoa. Myös uudet palvelurakenteet ja toimijat mietityttivät sijaisvanhempia. Niiden vaikutuksesta arkeen ei ole tiedotettu mitenkään. Sijaisvanhemmat pelkäävät nykyisen yhteistyön katkeamista ja uusien toimijoiden resursseihin ei uskota. (Saarinen 2006, 71.)

Vaikka loma- ja vapaapäivien järjestelyt eivät sinänsä kuulu Pelastakaa lapset ry:lle, toivoivat sijaisvanhemmat, että tapahtumissa Pelastakaa lapset ry omalta osaltaan kiinnittäisi asiaan huomiota ja toimisi loma- ja vapaapäiväjärjestelyjä edistävasti. Sijaisperheet tarvitsevat kipeästi lomakoteja, sijaishoitajia ja muita järjestelyjä, jotka mahdollistaisivat sijaisvanhempien vapaat ja lomamat edes joskus. Lomajärjestelyjen ongelmallisuus on tullut esille eri tutkimuksissa jo pitkään, mutta parannusta ei ole tapahtunut. PePPI-hankkeessa (Pelastakaa lapset ry, Perhehoitoliitto ry ja Pesäpuu ry: Vapaaehtoiset voimavarana sijaisperheiden tukemisessa) asiaan on kiinnitetty huomiota ja asiantilaa yritetään osaltaan auttaa muun muassa vapaaehtoistoiminnan avulla. (Halme & Koskinen 2010, 48–49; Saarinen 2006 66–67; PePPI-hanke.)

Myös palkkioihin ja lasten hankintojen korvausmenetelmiin toivottaisiin yhtenäisyyttä. Se on ollut lähinnä kuntien ja valtiovallan toimialaa, mutta asiaan vaikuttaminen ja asian esillä pitäminen voisi kuulua myös Pelastakaa lapset ry:n toimintaan. On lasten etu, että esimerkiksi samassa sijaisperheessä asuvat, eri kunnista tulevat lapset, olisivat keskenään tasa-arvoisia myös tässä asiassa. Samanarvoisuus palkkioiden ja korvausten suhteen myös sijaisvanhempien kesken olisi tasa-arvoista ja voisi edistää sijaisvanhempien rekrytointia.

Yksi vaihtoehto loman järjestämiseksi olisi lomakotijärjestelmä, jossa lapsi voisi mennä tuttuun lomakotiin sijaisvanhempien vapaan ajaksi. Jotkut sijaisvanhemmat olivat käyttäneet Pelastakaa lapset ry:n lomakotijärjestelmää, mikä oli toiminut reippaiden lasten kanssa kesäaikaan. Teini-ikäisiä ei taas ollut saanut maalle millään. Toimiva kotiin tuleva lomitusjärjestelmä olisi haastateltujen mielestä paras ratkaisu, sillä jotkut sijoitetut lapset eivät traumojensa takia vain pysty lähtemään mihinkään lomapaikkaan ilman sijaisvanhempia. Näiden kahden järjestelmän yhdistelmä olisikin sijaisvanhempien mielestä toimivin ratkaisu.

Sijoitettavat lapset ovat yhä haastavampia ja vievät paljon voimavaroja. Haastateltujen sijaisvanhempien mielestä uusien sijaisvanhempien rekrytoiminen tulee vaikeutumaan, jos he eivät voi välillä päästä vapaalle ilman lapsia. Vaikka sijaisvanhemmat ovat hyvin motivoituneita, tulee sijoituksia keskeytymään, koska kukaan ei jaksaa loputtomiin ilman taukoa. Siksi lomien sujuva järjestäminen on sijaisperheille hyvin tärkeää. Näihin asioihin toivotaan Pelastakaa lapset ry:n vaikuttavan kokemuksensa ja arvovaltansa avulla.

Perhehoitoon sijoitetun nuoren jälkihuoltotoiminta on osin epäselvää. Perheet ja etenkin nuoret tarvitsevat ajoissa enemmän tietoa siitä, mitä jälkihoito tarkoittaa ja mitä se pitää sisällään. Tietoa toivotaan nimenomaan Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijältä. Asia pitäisi ottaa puheeksi sijaisvanhempien ja nuorten kanssa hyvissä ajoin ennen jälkihuoltoikää, jotta perheet tietävät miten pitää toimia ja voivat auttaa nuortaan eteenpäin. Nuoret ovat hyvin nopeita liikkeissä ja olettavat tietävänsä asioista, mutta usein selviää, että toisin toimimalla nuori olisi saanut parempaa tukea itsenäistymiseensä. Myös sijaisvanhemmat tarvitsevat tietoa ja toimintaohjeita eri tilanteisiin, jotta osaavat toimia oikein. Tietoa tarvitaan esimerkiksi kuntien tuesta nuorille, takaisinmuuttomahdollisuudesta, sijaisvanhempien roolista nuoren tukemisessa jos kaikki ei onnistu, asepalveluajan tuista ja muista asiaan liittyvistä seikoista.

Sijaisvanhemmat toivovat, että Pelastakaa lapset ry toimisi myös itsenäistyvien nuorten tuen jatkumiseksi vielä 21 ikävuoden jälkeen. Sillä moni sijoitettu nuori tarvitsee taustakokemustensa takia perheen tukea vielä pitkään 18–21 vuoden

jälkeen. Nyt sijoitetut nuoret jäävät yksin tavallaan heitteille, tai sijaisvanhemmat jatkavat heidän henkistä tai rahallista tukemistaan ikään kuin vapaaehtoistyönä.

Sijaisvanhemmat toivovat, että Pelastakaa lapset ry toimisi aktiivisesti tiedottamalla erilaisista sijaisperhetoimintaan liittyvistä asioista. Tiedotustoiveita olivat muun muassa:

- Sijaisvanhempien korvaustasot suhteessa ammatillisiin ja laitospaikkoihin, jotta kateuspuheet lasten kustannuksella ansaitsemisesta loppuisivat
- Kuntien eriarvoinen tuki ja palkkiopolitiikka sijoitettaville lapsille ja sijaisperheille
- Uuden lain vaikutus perhehoidon tilanteeseen ja perhehoitajien arkeen
- Lomajärjestelyt sijaisvanhempien ja -lasten kannalta
- Lomasijaisuus uutena ammattina lähihoitajille, sosionomeille tai sijaisvanhemmille, joiden sijaislapset ovat lentäneet pesästä
- Biologisten vanhempien tukeminen, kun lapsi sijoitetaan perheeseen

8 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET

8.1 Pohdinta

Opinnäytetyöni aihe oli minulle tärkeä, koska olen myös itse toiminut sijaisvanhempana ja sijaisvanhempien elämän haasteellisuus oli osin tuttua. Siksi oli hyvin mielenkiintoista kuulla muiden sijaisvanhempien ajatuksia nimenomaan tutkijan roolista, ikään kuin ulkopuolelta katsoen. Se asetti ylimääräisiä vaatimuksia tutkimuksen eettisyydelle, luotettavuudelle ja puolueettomuudelle (luku 5), jotka piti koko ajan huomioida sekä valmisteluissa, haastattelutilanteissa että tulosten analysoinnissa. Haastattelut avasivatkin aivan uusia näkökulmia ja antoivat runsaasti myös yhteiskunnallista pohdintaa aiheesta. Jotkut sijaisvanhempien kertomat asiat herättivät jopa kiukun tunteita. Siksi olikin tärkeää pitää välillä taukoja, jotta objektiivisuus aiheeseen säilyi.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu menetelmänä sopii hyvin tutkimukseen, jossa haluttiin tuoda esiin nimenomaan haastateltujen kokemuksia ja niin sanottua ”ääntä”. Teemahaastattelurungon aihelistan avulla (LIITE1) muistin käsitellä erityisesti niitä aiheita, joista tutkimusasettelussa oltiin kiinnostuneita. Silti haastatteluissa saatiin esiin myös sellaisia aiheita ja tuloksia jotka olivat yllättäviä. Menetelmä vaati ennakkosuunnittelua ja vei paljon aikaa, sillä sijaisvanhemmilla oli tarve saada puhua. Haastattelutallenteita tuli noin 7 tuntia, joista kertyi litteoitua tekstiä noin 45 sivua. Litterointi vei aikaa, koska aineistoa piti kuunnella moneen kertaan, etenkin silloin kun haastattelussa oli molemmat sijaisvanhemmat mukana.

Analyysimenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi, koska se sopii parhaiten tutkimusaiheeseen. Luin aineiston huolella useaan kertaan ja merkitsin samaa aiheita käsittelevät lauseet tai lausekokonaisuudet ”maalamalla” ne eri väreillä aiheen mukaan. Keräsin samaa aiheita käsittelevät aiheet yhteen taulukkoon, jonka nimesin. Taulukon sisällön jaottelin edelleen aiheiden mukaan ja nimesin näin saadut alaotsikot, joiden pohjalta muodostin tutkimuksen pää- ja alaotsikoinnin sisällön redusoituna.

Vaikka tutkimukseni otanta oli verrattain pieni eli viisi (5) sijaisperhettä, oli se riittävä sillä kylläntymispiste täyttyi jo kolmannen haastattelun kohdalla. Se tarkoittaa sitä, että samat aiheet alkoivat toistua eikä uutta enää ilmennyt. Siihen saakka ilmenneet ongelmat ja tuen tarpeet olivat sijaisvanhemmille yhteisiä.

Kaikki haastatellut olivat toimineet sijaisvanhempina pitkään ja heillä oli paljon kokemusta sijaisvanhempana toimimisesta erilaisten lasten, biologisten vanhempien, Pelastakaa lapset ry:n ja kuntien toimijoiden kanssa. Heillä oli näkemystä siitä millaista on hyvä tuki ja mitä pitäisi parantaa. Tämä näkyy hyvin kohdassa Tutkimustuloksia. Samasta aineistosta saisi toinen tutkija esiin varmasti samoja tuloksia, mutta voisi painottaa niitä toisin.

Vaikeinta tutkimuksen tekemisessä oli aineiston sisällön analyysi, koska tekstiä oli niin runsaasti. Jouduin pohtimaan, mitkä ilmaukset olivat tärkeitä ja merkityksellisiä ja ymmärsinkö painottaa asioita siten, kuin haastateltavat olivat tarkoittaneet. Siksi tekstiä piti lukea yhä uudelleen. Haastavaa oli myös tutkimuksen rajaus suhteessa niihin asioihin, jotka haastateltavia eniten painoivat. Sijaisvanhemmat tiesivät, että Pelastakaa lapset ry ei ollut syyllinen huonosti toimivaan julkisen sektorin tukitoimintaan esimerkiksi terapia- ja kouluavustaja-asioissa. He kuitenkin selvästi odottivat, että Pelastakaa lapset ry tekisi ja toimisi näiden asioiden parantamiseksi ja vähintään kertoisi sijaisvanhemmille niistä mahdollisuuksista ja toimintatavoista, joiden avulla asioiden hoitaminen parhaiten edistyisi. Muutoin sijaisvanhemmat olivat tyytyväisiä Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijän tukeen.

Mielestäni sijaisvanhempien tärkein tehtävä on hoitaa lasta ja elää lapsen kanssa hyvää ja turvallista elämää. Siihen sisältyy kohtaaminen, kuuntelu, läsnäolo, rakkauden ja kiintymisen kokemukset, oppiminen, kehittyminen, harrastaminen sekä toimiva ja turvallinen arki rajoineen (Sinkkonen ja Kalland 2001, Vuokila 2010). Tämän lisäksi kaikkien lapsen elämään vaikuttavien tahojen pitäisi toimia lapsen edun mukaisesti. Tätä ajatusta puoltavat myös lastensuojelulain ja perhehoitolain muuttaminen perhehoitoa suosivaksi. Huostaan otettu lapsi on aina kokenut hylkäämisen ja epäonnistumisen kokemuksia ja hänen elämässään on

tapahtunut asioita, jotka ovat aiheuttaneet hänelle eritasoisia traumoja. Traumojen ja muiden ongelmien hoitoon tarvitaan aina ammatillista apua, joka pitäisi itsestään selvänä huomioida osana sijoitusta. Ei ole lapsen tai edes yhteiskunnan edun mukaista, että sijoitettu lapsi ei saa näihin ajoissa asianmukaista tukea, hoitoa tai muuta tarvitsemaansa apua, tai että sijaisvanhemmat kuluttavat voimavaransa taistelemalla niistä. Näiden asioiden järjestäminen on sijoittavan kunnan hoidettava. Näin lainsäätäjä on ajatellut, mutta resurssien huomioiminen on ehkä unohtunut. Muiden toimijoiden, kuten Pelastakaa lapset ry:n tehtävänä on vaikuttaa asioihin sekä yhteiskunnallisesti tiedottamalla että yksilötasolla, eli kouluttamalla sijaisvanhempia asioimaan ja hakemaan tukia oikein.

Vaikka sijaisvanhemmuutta mietittäessä raha oli viimeisenä mielessä, vaikutti palkkioiden ja korvausten taso ja vaihtelu kunnittain sekä sijoittajakuntien joustavuus tai joustamattomuus jokaisen sijaisperheen arkeen. Puhuttiin ”hyvistä kunnista ja huonoista kunnista”. Lapsen oikeuksien ja lapsen elämään vaikuttavien tukien saamisen ongelmallisuus aiheutti sijaisvanhemmille paljon ylimääräistä työtä, paperisotaa ja harmaita hiuksia. Silti he eivät useinkaan ole järjestäytyneet ajamaan etujaan.

Sen sijaan moni haastatelluista piti rahasta puhumista esimerkiksi hoitopalkkioiden, tukien, koulutusten korvausten ja muun sellaisen suhteen nolona. He käyttivät ilmauksia; ”oli niin noloa pyytää, oli noloa puhua rahasta, enhän minä kehdannut pitää puoliani, eihän sitä itselle kehtaa ja pitävät ahneena”. Mieluummin maksettiin jotain lapsen tarvitsemaa itse tai ei haettu esimerkiksi kulukorvauksia lasten menoista, kuten kuljettamisesta sukulaisia tapaamaan 500 kilometrin päähän ja takaisin. Tässä näkyy vielä vanhakantainen suhtautuminen sijaisvanhemmuuteen kutsumus- tai hyväntekeväisyystyönä, mistä pitäisi jo päästä eroon. Saarisen (2006) tutkimuksessa sama ristiriita tuli esille. Korvausten pyytämisen nolous on tietysti sijoittajakunnille edullista. Mutta sijaisperheille se tulee kalliiksi. (Saarinen 2006, 68–69.)

Monesti haastateltavat olivat silti törmänneet tilanteeseen, jossa heitä muiden, ulkopuolisten ihmisten taholta pidettiin ”ahneina ja viattomien lasten siivellä rikastuvina”, mikä pahoitti mielen pitkäksi aikaa. Tätä asiaa toivottiin käsiteltävän

julkisuudessa enemmän tiedottamisen keinoin. Haluttiin kysyä kadehtijoilta; ”Kuka muu tekisi 24 tuntia vuorokaudessa tällaista työtä samalla palkkiolla, ilman toteutuvia vapaapäiviä”? (Saarinen 2006, 68–69.)

Sijaisvanhemmat tekevät tärkeää työtä ja ansaitsevat kunnollisen tuen sosiaalityöntekijöiltä. Olivatpa he sitten Pelastakaa lapset ry:n rekrytoimia tai muun tahon palvelujen piirissä. Haastatteleman sijaisvanhemmat arvostivat Pelastakaa lapset ry:n sosiaalityöntekijöiltä saamaansa nopeasti toimivaa tukea, pitkäaikaista yhteistyötä ja työtiimin osana toimimista. Kuitenkin he olivat aika ujoja pyytämään apua itselleen, oman jaksamisensa lisäämiseksi. Siihen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä sijoitetut lapset eivät aina ole niitä helpoimpia. Myös vanhempien oma ja yhteinen aika on vähäistä. Siksi kaikki virkistys- ja koulutustilaisuudet, pienetkin lomajaksot sekä vertaistuki lisäävät tietoa ja osaamista ja auttavat jaksamaan. (Pirskanen 2007, 74.)

Kannustimena sijaisvanhempana jaksamiseen olivat nimenomaan lapset. Oli ilmiselvää, että sijaisvanhemmat aidosti rakastivat perheessään olevia sijaislapsia. Lapset kuuluivat perheeseen ja saivat kiintymyksen, rakastamisen ja hyväksymisen kokemuksia. Lapset olivat perheille tärkeitä ja yhteistyötä lasten biologisten vanhempien ja läheisten kanssa pidettiin itsestään selvänä ja kaikkien osapuolten elämää rikastuttavana. Sijaisvanhemmat haluavat aidosti, itseään säästämättä, tehdä kaikkensa lasten eteen. Se, jos mikä on rakkautta. Toivoisin, että lastenkodeissa olevat nuoretkin saisivat vielä tällaisen kiintymyksen kokemuksen, ennen kuin lähtevät omilleen. Ehkä se kantaisi heitä pienen matkan pidemmälle. Siksi perhehoito ensisijaisena sijoituspaikkana on niin tärkeä. (Perhehoitolaki; Lastensuojelulaki; Saarinen 2006, 51–53.)

Sijaisvanhemmat toimivat lastensuojelun perustehtävän ja hengen mukaisesti. He ovat koko sydämellään heille sijoitettujen lasten puolella. Heillä on positiivinen asenne lapseen sekä tietoa ja taitoa kasvattaa lasta turvallisessa kasvuympäristössä. Lapsi hyväksytään, häntä ymmärretään, hoidetaan, hellitään ja rakastetaan ja hän kuuluu itsestään selvästi perheeseen yhtenä sen jäsenenä. Lasta myös tuetaan kasvamaan mahdollisimman itsenäiseksi ja vastuulliseksi sekä kouluttautumaan taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaavasti. Perhehoi-

dossa pidetään myös huolta siitä, että lapsi voi pitää yhteyttä biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin, jotka on mahdollisuuksien mukaan otettu tärkeinä vaikuttajina mukaan lapsen ja perheen elämään, osana jaettua vanhemmuutta.

Jotta työ perheissä onnistuisi siten kuin sijaisperheet toivovat ja lainsäätäjä on tarkoittanut, tarvitsevat he tukea ja monenlaista lisätietoa lasten kasvaneissa ongelmissa, hengähdystaukoja ja vapaapäiviä unohtamatta. Mutta etenkin kriisejä kokeneet lapset tarvitsevat lisätukea, kuten nopeaa pääsyä terapiaan ja muuta tarvittava hoitoa ilman byrokratian lisäviiveitä. Näiden asioiden kuntoon hoitaminen olisi lasten etu ja siihen toivotaan kaikkien tahojen vaikuttavan. (Lastensuojelulaki 2007/417; Sosiaaliportti i.a; Pelastakaa lapset ry i.a.; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus i.a; Oksanen, Peippo & Suhonen 2004, 8–12.)

8.4 Jatkotutkimushaasteet

Sijaisvanhempien työnantajat, eli kunnat, kuntayhtymät ja yhteiset sijaishoitoyhtymät, kuten Perhehoitoyksiköt Pihlaja ja Kanerva Etelä-Suomessa, ovat alkaneet rekrytoida sijaisvanhempia, mutta tehtävää hoitavien resurssit on pidetty vielä aika pieninä. Olisi tärkeää tutkia, miten sijaisvanhempien tuki muuttuu, kun se siirtyy Perhehoitoyksikölle. Vertailukohtana voisivat olla myös yksityiset sijaisvanhempien rekrytointiyhtymät, joita on alkanut toimia myös Suomessa.

Tulevaisuuden kannalta olisi hyödyllistä tutkia, millaisia kuluja ja menoja sijaisvanhemmillä todellisuudessa on ja miten saadut kulukorvaukset niitä kattavat. Aiemmin kulukorvaukset ovat olleet monessa kunnassa todella pieniä, joten muuttuuko nyt jotain positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan? Olisi myös tärkeää tutkia lakisääteisten oikeuksien aitoa toteutumista käytännössä.

Sijaishuollon kehittämisen kannalta olisi tärkeää tutkia, miten biologisia vanhempia tuetaan, kun lapsi on päätetty sijoittaa kodin ulkopuolelle ja onko tuki erilaista, kun lapsi sijoitetaan perheeseen. Tuetaanko biologisia vanhempia riittävästi, millaista tuen laatu heidän mielestään on ollut tai ovatko he jääneet ilman tukea.

LÄHTEET

- Bowlby, John & Fry, Margery 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.
- Bowlby, John 1979. The making and breaking of affectional bonds. London: Tavistock Publications.
- Dunderfelt, Tony 1997. Elämänkaaripsykologia. Porvoo: WSOY
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 637/1999. Viitattu 18.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
- Hakkarainen, Pirjo; Kuukkanen, Maria & Piispanen, Hannu 2013. Parasta perhehoitoa. Perhehoidon tietopaketti. 3. uudistettu painos. Perhehoitoliitto. Perhehoitoliitto ry. Helsinki.
- Halme, Annariina & Koskinen, Henna 2010. Huostaan otettu lapsi uudessa perheessä. Kokemuksia sijaisvanhempien näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Heino, Tarja 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Helsinki : Stakes.
- Heinonen, Hanna 2011. Sadoissa verkoissa sukkulointia. Kumppanuudet sijaishuollossa. Helsinki. Heinonen.
- Helminen, Jarkko 2008. Laki turvaa sijaislapsen arkea. Teoksessa Kirsikka Arkimies (toim.) Terveisiä sijaisperheestä. Jyväskylä. Gummerus Oy, 113–124
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2010. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hughes, Daniel 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-Kustannus.
- Hämäläinen, Jenna & Immonen, Laura 2013. Sijaisvanhempien tuen riittävyys, Sijaisvanhempien tuen kartoitus. Diakonia ammattikorkeakoulu. Pieksämäen toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Kemiläinen, Marjo 2012. Sijaisäitien kokemuksia ja kehittämissuhteita tukimuodoista. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Ketola, Jari 2008a. Perhehoito, tekemisen ja tukemisen arvoista työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ketola, Jari 2008b. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koistinen, Heidi 2011. Sijaisvanhempien kokemuksia arjessa jaksamisesta.. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kristeri Irene 1999. Näe minut. Vanhemmuus ja lapsen kohtaaminen. Hämeenlinna: Karisto Oy
- Kujala, Virpi 2006. Sijoitettujen lasten biologisten vanhempien tukeminen. Viitattu 7.8.2013.
http://www.ecredo.fi/sininauhaliitto/data/liitteet/eep_opas_biologisten_vanhempien_tukeminen.pdf
- Kärkkäinen, Anna 2006. Lastensuojelun työmenetelmien kehittämishanke. Lopuraportti. Oulun kaupunki.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 983/361. Viitattu 23.8.2013.
- Laki perhehoitajalain muuttamisesta 317/2011. Viitattu 18.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110317>
- Lastensuojelulaki 2007/417. Viitattu 17.9.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun käsikirja i.a. Viitattu 10.10.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/perhehoito/>
- Liukkonen, Tuuli 2000. Isot siivet kantavat vaikeuksien yli. Sijaisvanhempien kokemuksia arjesta ja tuesta. Diakonia ammattikorkeakoulu. Helsinki. Alppikadun toimipiste. Päätötyötyö.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. Viitattu 12.11.2012
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvat/atus/
- Mantila, Ritva; Mikkonen, Marjo & Väinölä, LeenaMaaria 2008. Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa—Lastensuojelun perhehoidon työkirja. Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto. Oppaita ja julkaisuja 2008:6.
- Marjomaa, Paula; Laakso, Milja 2010. Lasten, sijaisvanhempien, syntymävanhempien ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmia lastensuojelun perhehoitoon. Helsinki. Pelastakaa lapset ry, julkaisusarja 17.

- Marttunen Mauri i.a. Kansanterveyslehti. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.10.2012.
http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_2005/9_2005/riittavan_hyva_vanhemmuus
- Oksanen, Johanna; Peippo, Jenni & Suhonen Pauliina 2004. Arjesta helmi, äiti-ryhmä. Vertaistukiryhmä vanhemmuuden tukemiseen. Diakonia ammattikorkeakoulu. Lahden toimipaikka. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma, terveydenhoitaja. Opinnäytetyö.
- Pelastakaa lapset ry i.a. Lastensuojelutyö. Viitattu 18.9.2012.
<http://www.pelastakaaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/>
- Peltonen, Elina 2011. Sijaisvanhempien Pride-valmennuksen kehittäminen. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Porin toimipaikka. Terveyden edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö, ylempi AMK.
- PePPI-hanke 2012–2016. Pelastakaa lapset ry:n järjestölehti 3/2013, 28–29. Viitattu 7.8.2013.
- Perhehoitajalaki 1999/312. Viitattu 18.9.2012.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perhehoitajalaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312?search[type]=pika&search[pika]=perhehoitajalaki)
- Perhehoitoliitto ry a i.a. Perhehoito. Viitattu 11.10.2012.
http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/index_perhehoito.htm
- Perhehoitoliitto ry b i.a. Ajoissa kotiin. Viitattu 29.9.2012.
<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/>
- Perhehoitoyksikkö Kanerva i.a. Viitattu 9.10.2012.
<http://www.perhehoitoyksikkokanerva.fi/>
- Perhehoitoyksikkö Pihlaja i.a. Viitattu 9.10.2012.
<http://www.perhehoitoyksikkopihlaja.fi/>
<http://www.perhehoitoyksikkopihlaja.fi/index.php/pihlaja/perustamis-suunnitelma>
- Perusopetuslaki 998/628. Viitattu 6.6.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P34a>
- Pesäpuu ry i.a. Viitattu 11.10.2012 <http://www.pesapuu.fi/>
<http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/>
- Pirkanen, Eija 2007. Sijaisvanhempien kokemuksia jaetusta vanhemmuudesta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Pitkäranta, Ari 2010. Työkirja laadullisen tutkimuksen tekijälle. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

- Pölkki, Pirjo; Raitanen, Tuija & Pitkänen, Tarja 2009. Millaista tukea sijaisvanhemmat saavat ja tarvitsevat Pride-valmennuksen jälkeen? Perhehoitolehti 6/2009, 12–13.
- Rousu, Sirkka 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampereen yliopisto ja Suomen kuntaliitto. Viitattu 12.10.2012. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7174-2.pdf>
- Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki, Edita.
- Saaranen-Kauppinen, Anita; Puusniekka, Anna i.a. Yhteiskuntatieteellinen tietokirjo. menetelmäopetuksen tietovaranto. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.9.2012. http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saarinen, Suvi 2006. Arjen ammattilaiset. Sijaisvanhemmuus työnä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro Gradu tutkielma.
- Salmi, Minna; Mäkelä, Jukka; Perälä, Marja-Leena & Kestilä, Laura. Lapsi kasvaa kunnassa. Miten kunta voi tukea lasten hyvinvointia ja vähentää syrjäytymisen riskejä. Terveiden ja hyvinvointilaitos. Julkaisu kuntien päätösten tueksi 1/2012. Viitattu 7.8.2013. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90826/URN_ISBN_978-952-245-690-8.pdf?sequence=1
- Sinkkonen Jari 2004. Katsaus. Teoksessa Duodecim Lääketieteellinen Aikakauskirja 2004;120(15):1866-73. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 14.10.2012. http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo94437&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinumero. <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro.
- Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011–2012. Viitattu 11.10.2012 <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443#fi>
- Suomen perustuslaki 1999/731. Viitattu 18.4.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

- Teittinen, Henna 2006. Lapsen äänen kuuntelija ja kuuliija. Selvitys oman työntekijän tarpeesta perheessä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaaliala. Opinnäytetyö.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Avohuollon tukitoimet i.a. Viitattu 18.4.2013. http://www.stm.fi/sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuollon_tukitoimet
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Kaste i.a. Viitattu 11.10.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/ohjelmat/kaste
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastot. Lastensuojelu. Viitattu 11.10.2012. <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastot. Tilastotiedotteet i.a. Viitattu 11.10.2012. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf ja
- Terveyskirjasto i.a. Viitattu 10.10.2012. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00027&p_teos=lok&p_osio=&p_selaus=7527
- Tilastokeskus i.a. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Viitattu 17.10.2012. <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>
- Tuomi, Jouni. & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Valkonen, Leena 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä. Viides- ja kuudesluokkalaisten vanhemmuuskäsityksiä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13293/9513925692.pdf>
- Valtioneuvoston kanslia i.a. Lastensuojelu. Viitattu 11.10.2012. <http://findikaattori.fi/fi/68>
- Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä i.a. Roolikartat. Viitattu 11.10.2012. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19>
- Virtanen, Petri 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Vuokila, Riikka 2010. Millaista on hyvä vanhemmuus? Tampereen yliopisto: Hämeenlinna. Kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu.
- Väestöliitto i.a. Parisuhdetietoa ammattilaisille. Kiintymyssuhdeteorian lähtökohdat. Viitattu 15.10.2012. <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/parisuhdetietoa-ammattilaisil->

le/tietoa_parisuhdeammattilaisille/pariterapian_teorioita/kiintymyssu
hdeteoria/kiintymyssuhdeteorian_lahtokohti/

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1991/6. Viitattu 18.4.2013.

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITE 1: PUOLISTRUKTUROIDUN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

PUOLISTRUKTUROIDUN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. Sijaisperheen taustatiedot

- Koulutus, aika sijaisvanhempana
- Lasten lukumäärä, ikä, sijoituksen kesto ja syyt

2. Kokemuksia tuen hakemisesta ja saamisesta Pelastakaa lapset ry:ltä

- Oletteko hakenut Pelastakaa lapset ry:ltä tukea lasten tai sijaisvanhempien tarpeeseen sijoituksen aikana tai sen jälkeen?

3. Missä sijoituksen vaiheissa olette tarvinneet eniten tukea?

- Mistä tai keneltä haitte apua/tukea?
- Millaiseen pulmatilanteeseen olette pyytänyt apua?
- Millaista apua olette saanut?
- Miten olette kokenut saamanne avun tai tuen?
- Miten tuki parantanut perheen toimintaedellytyksiä?
- Millainen tuen merkitys on ollut sijoituksen eri aikoina?
- Koitteko saamanne avun riittäväksi ja oikea-aikaiseksi?
- Miten parantaisitte avun tai tuen saamista?

4. Millaiseksi olette kokenut yhteistyön PELA:n sosiaalityöntekijän ja sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijän kanssa

- Onko yhteistyö ollut toimivaa, vai onko siinä ollut haasteita

5. Kokemuksia tuen hakemisesta ja saamisesta muualta

- Oletteko omatoimisesti hakenut apua/tukea muualta, esim. sijoituskunnalta, kotikunnan perheneuvolasta yms.?
  - Mistä ja millaista tukea olette hakenut?
  - Millaista apua/tukea saitte?
  - Onko saatu tuki ollut riittävää?
  - Mikä on muualta haetun tuen kanssa ollut toimivaa tai haastavaa?

6. Kehittämisehdotuksia koskien tuen saantia ja yhteistyötä

- Millaista tarjotun tuen pitäisi mielestänne olla tulevaisuudessa?
  - Lapseen kohdistuvaa?
  - Sijaisvanhempiin kohdistuvaa?
  - Yhteistyöhön biologisten vanhempien kanssa kohdistuvaa?
  - Yhteistyöhön sosiaalityöntekijöiden kanssa kohdistuvaa?
  - Henkistä, fyysistä, taloudellista?
  - Missä vaiheessa? Millaista? Kuinka?
- Miten kehittäisitte PELA:lta saatavaa tukea tulevaisuudessa

LIITE 2: HAASTATTELUPYYNTÖ

SIJAISVANHEMPI, TULETKO HAASTATELTAVAKSI?

Olen sosionomiopiskelija Kati Kivilahti Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään toimipaikasta ja teen opinnäytetyötä yhteistyössä Pelastakaa lapset ry:n kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa sijaisvanhempien kokemuksia Pelastakaa lapset ry:n kautta saadusta tuesta ja selvittää, miten tätä tukea toivottaisiin kehitettävän.

Opinnäytetyötäni varten tarvitsen haastateltavaksi viisi (5) sijaisvanhempaa tai parisuntaa. Haastattelut tehdään haastateltavien kotona tai muussa sovitussa paikassa huhtikuuhun 2013 mennessä.

Haastattelututkimuksen avulla saadaan sijaisvanhempien mielipide näkyviin ja tuki- ja palveluja voidaan parantaa toivottuun suuntaan.

Haastattelu nauhoitetaan, mutta tutkimuksessa ei missään vaiheessa tule esille haastateltavien nimiä tai muita tunnistetietoja. Nauhat ja muu haastatteluaineisto hävitetään analysoinnin jälkeen. Tulokset raportoidaan kirjallisena opinnäytetyönä, josta toimitetaan kappaleet Pelastakaa lapset ry:lle ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjastoon. Opinnäytetyö on julkaisun jälkeen saatavilla myös sähköisessä muodossa. Opinnäytetyön valmistumisajankohta on marraskuussa 2013.

Olisin kiitollinen, jos saisin haastateltavaksi pidempään toimineita, Pelastakaa lapset ry:n kautta rekrytoituja sijaisvanhempia. Pyydän ottamaan yhteyttä mahdollisimman pian.

Yhteistyöterveisin

Kati Kivilahti
osoite cccccc
puh 1234567
kati.kivilahti@xxxxx

LIITE 3: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Allekirjoituksellani annan sosionomiopiskelija Kati Kivilahdelle suostumuksen käyttää nauhoitettua haastatteluaineistoa opinnäytetyössään, jossa tutkitaan sijaisvanhempien kokemuksia Pelastakaa lapset ry:n tuesta ja toiveista tuen kehittämiseksi.

Haastattelussa esiin tulevat tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä tuloksista voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Nauhoitukset ja niistä tehdyt kirjalliset versiot hävitetään aineiston analysoinnin jälkeen.

_____. _____.20____

Paikka ja aika

_____
Allekirjoitus

_____
Nimenselvennys